

Evropski pravosudni sistemi

Efikasnost i kvalitet rada pravosuđa

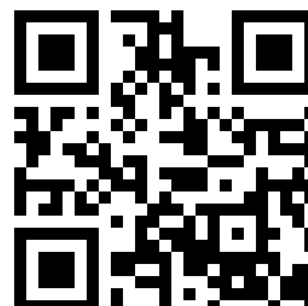
IZVJEŠTAJ CEPEJ-a br.23

Izdanje 2016. (podaci iz 2014.):

Pregled

Na web stranici Evropske komisije za efikasnost pravosuđa
(CEPEJ) <http://www.coe.int/cepej>
nalazi se dinamična *online* baza podataka koja omogućava
pristup svim podacima korištenim u ovom izvještaju, te
našem biltenu na koji se možete pretplatiti.

Sadržaj

1 Uvod	5
2 Budžet	7
2.1 Budžeti pravosudnih sistema	7
Jedan od ciljeva CEPEJ-a je upoznavanje, razumijevanje i analiza budžetskih izdvajanja za funkcionisanje pravosuđa u državama članicama i njihovim institucijama. Ovaj dokument je prvenstveno usmjeren na budžetska izdvajanja za sudove, tužilaštva i pravnu pomoć, što u cjelini određuje budžet pravosuđa u smislu CEPEJ-a.....7	
2.2 Besplatna pravna pomoć	12
3.1 Sudije	17
3.2 Tužioci	23
3.3 Nesudijsko osoblje	30
3.4 Saradnici javnih tužilaca	34
3.5 Advokati	35
4.1 Organizacija sudskog sistema	39
4.2 Primjena informacionih tehnologija u evropskim sudovima	42
4.3 Informacije za korisnike sudova	45
4.4 Sistemi za naknadu štete	46

1. UVOD

Kroz svoj šesti dvogodišnji ciklus ocjenjivanja, CEPEJ ima za cilj da kreatorima politika i pravnim stručnjacima stavi na raspolaganje praktičan i cjelovit instrument koji će im omogućiti bolje razumijevanje funkcionisanja pravosuđa u Evropi sa ciljem unapređenja njegove efikasnosti i kvaliteta u interesu skoro 850 miliona Evropljana.

CEPEJ danas predstavlja svoj izvještaj iz 2016. godine, koji je rađen na osnovu podataka iz 2014. godine. Izvještaj je usvojen u julu 2016¹. Broj obuhvaćenih tema i država čine ovaj izvještaj jedinstvenim.

Primijenjena metodologija, zajedno sa značajnim doprinosom i podrškom zemalja članica Savjeta Evrope, omogućila je izradu jednog ovakvog pregleda pravosudnih sistema 46 evropskih država², koji sa svakim novim izdanjem postaje sve detaljniji.

Po prvi put CEPEJ je odlučio da izmijeni način predstavljanja rezultata ocjenjivanja i da na raspolaganje stavi:

- opšti izvještaj sa ključnim podacima i komentarima (ključne činjenice i brojke) koji omogućavaju ocjenu stanja pravosudnih sistema i njihovog razvoja;
- posebni izvještaj koji se odnosi na upotrebu informatičkih sredstava u sudovima;
- dinamičnu bazu podataka dostupnu za javnost putem interneta, uključujući i sistem za obradu podataka, što će svim zainteresovanim subjektima omogućiti da provedu nezavisnu analizu, te u skladu sa svojim potrebama dođu do sveobuhvatnih podataka za određenu grupu država, ili za sve obuhvaćene države (vidi: www.coe.int/cepej).

Kada se radi o pristupu analitičkim temama, CEPEJ je nastojao imati u vidu sve prioritete i osnovna načela Savjeta Evrope. Osim statistike, izvještaj CEPEJ-a za cilj ima da istakne glavne trendove, pravce razvoja i zajednička pitanja evropskih država.

Kvalitet raspoloživih podataka omogućava izradu i analizu statističkih serija. Ove serije su osmišljene na način da mjere glavne trendove u Evropi u oblasti razvoja pravosudnih sistema i reformskih procesa. Oslanjajući se na ove podatke, CEPEJ je sada u mogućnosti da predloži konkretna rješenja za ocjenu i poboljšanje kvaliteta i efikasnosti pravosuđa u Evropi.

CEPEJ poziva kreatore politika, pravnike i istraživače da se posluže ovim jedinstvenim informacijama prilikom izrade studija i da u Evropi pokreću debate i reforme, na čiju neophodnost stalno podsjeća sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava, kao i događaji u državama članicama i njihovim institucijama.

¹ Izvještaj se temelji na nacrtu koji je pripremila radna grupa CEPEJ-a kojom predsjedava Jean- Paul JEAN (Francuska) i koju sačinjavaju Ramin GURBANOV (Azerbejdžan), Adis HODZIC (Bosna i Hercegovina), Simone KREß (Njemačka), Mirna MINAUF (Hrvatska), Georg STAWA, predsjednik CEPEJ-a (Austrija), Frans van der DOELEN (Holandija), Jaša VRABEC (Slovenija). Podršku su im pružili eksperti Julinda BEQIRAJ (Viša naučna suradnica u Odjelu za vladavinu prava, Bingham Centar za vladavinu prava, London, Velika Britanija), Didier MARSHALL (počasni sudija, dekan Odsjeka za sudsku upravu na francuskoj pravosudnoj akademiji *Ecole Nationale de la Magistrature*, Francuska) i Ludivine ROUSSEY (istraživač iz oblasti ekonomskih nauka, Univerzitet Paris Descartes, Sorbona, Francuska).

² Od ukupno 47 zemalja članica u procesu evaluacije je učestvovalo 45. Jedine države koje nisu bile u mogućnosti da dostave podatke su Lihtenštajn i San Marino. Izrael je učestvovao u statusu posmatrača u CEPEJ-u. Rezultati za Veliku Britaniju su prezentirani odvojeno za Englesku i Vels, te za Škotsku i Sjevernu Irsku, budući da su ova tri pravosudna sistema različito organizovana i da funkcionišu nezavisno jedan od drugog.

Svrha ovog dokumenta nije da da sintezu jednog obimnog izvještaja, već da kroz čitaocu blizak format istakne neke od njegovih elemenata i podstakne ga na dalje istraživanje ove teme. U ovom pregledu, ispod grafikona i tabela dati su samo kratki komentari, s tim da se oni odnose na izvještaj u cjelini koji pruža detaljniji uvid u neophodne metodološke elemente potrebne za preciznu analizu i poređenja (vidi www.coe.int/CEPEJ).

Napomena

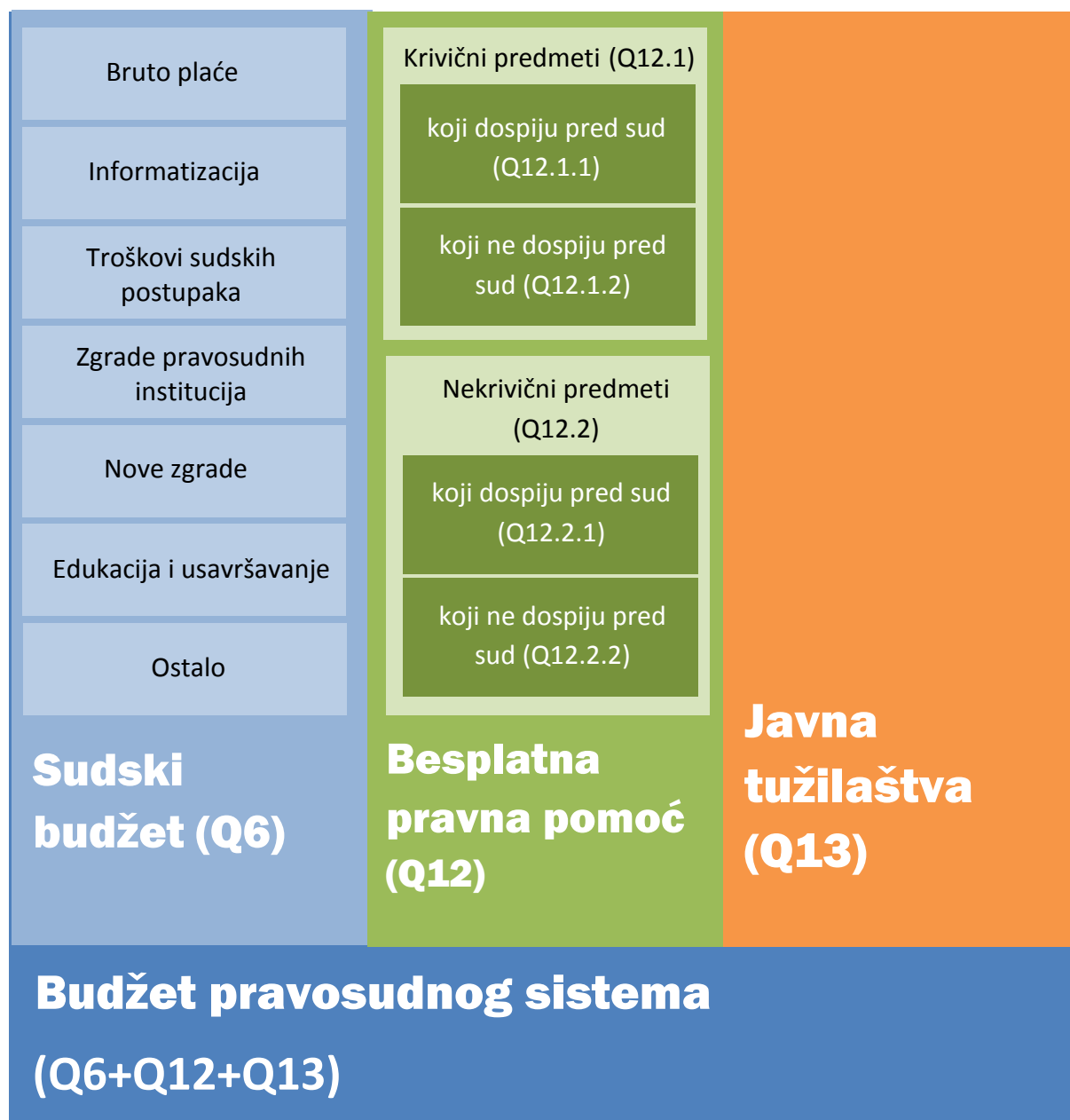
CEPEJ u svom izvještaju ukazuje na brojna metodološka pitanja koja su se javila tokom njegove izrade, te na rješenja koja su primijenjena. Upoređivanje kvantitativnih podataka iz različitih država i institucija, sa različitom geografskom i ekonomskom situacijom, kao i onom u oblasti pravosuđa, predstavlja zahtjevan posao kome se mora pažljivo pristupiti. Kako bi se izvršilo upoređivanje pravosudnih sistema različitih zemalja, posebno je potrebno istaći njihove specifičnosti koje objašnjavaju varijacije između zemalja (nivo bogatstva, različita struktura pravosuđa, prikupljeni podaci). Posebna pažnja je posvećena terminima koji su korišteni, te definicijama i konceptima koji su utvrđeni u saradnji sa nacionalnim korespondentima zaduženim za koordiniranje prikupljanja podataka u svojim državama i institucijama. Samo pažljivim čitanjem izvještaja i preciznim poređenjem podataka može se izvršiti odgovarajuća analiza i izvući zaključci. Podaci se ne mogu posmatrati izolovano, već se moraju tumačiti u svjetlu metodoloških napomena i komentara.

Upoređivanje nije rangiranje. Ipak, svaki čitalac ovog izvještaja na raspolaganju ima skup podataka i metodoloških elemenata za jednu detaljnu studiju izborom određene grupe zemalja ili institucija: na osnovu karakteristika sistema pravosuđa (npr. instituti građanskog prava i instituti običajnog prava; zemlje u tranziciji ili zemlje sa starom pravnom tradicijom), geografskog kriterija (veličina zemlje, broj stanovnika) ili ekonomskog kriterija (npr. da li se zemlja nalazi u euro zoni ili izvan nje). Predloženi su i drugi dopunski elementi za upoređivanje, kao što je odnos BDP-a i prosječne godišnje bruto plate po stanovniku.

2.1 Budžeti pravosudnih sistema

Jedan od ciljeva CEPEJ-a je upoznavanje, razumijevanje i analiza budžetskih izdvajanja za funkcionisanje pravosuđa u državama članicama i njihovim institucijama. Ovaj dokument je prvenstveno usmjeren na budžetska izdvajanja za sudove, tužilaštva i pravnu pomoć, što u cjelini određuje budžet pravosuđa u smislu CEPEJ-a.

Sadržaj budžeta pravosudnog sistema

Budžetska izdvajanja za pravosuđe po glavi stanovnika iskazano u eurima ▶ slika 2.6 i tabela 2.10

	2012	2014	Odobreni budžet	Realizovani budžet
ALB	9 €	9 €		
AUT	91 €	96 €		
AZE	12 €	16 €		
BEL	89 €	85 €		
BIH	28 €	30 €		
BGR	29 €	33 €		
HRV	47 €	51 €		
CYP	58 €	NA		
CZE	46 €	45 €		
DNK	75 €	NA		
EST	33 €	40 €		
FIN	67 €	71 €		
FRA	61 €	64 €		
GEO	6 €	10 €		
DEU	114 €	NA		
GRC	41 €	44 €		
HUN	46 €	41 €		
IRL	50 €	48 €		
ITA	77 €	73 €		
LVA	32 €	37 €		
LTU	28 €	33 €		
LUX	152 €	139 €		
MLT	32 €	36 €		
MDA	5 €	8 €		
MCO	165 €	NA		
MNE	NA	42 €		
NLD	131 €	122 €		
NOR	104 €	78 €		
POL	47 €	49 €		
PRT	60 €	52 €		
ROU	23 €	35 €		
RUS	32 €	32 €		
SVK	40 €	41 €		
SVN	89 €	90 €		
ESP	91 €	88 €		
SWE	107 €	103 €		
CHE	198 €	219 €		
MKD	17 €	18 €		
TUR	18 €	21 €		
UKR	NA	9 €		
UK:ENG&WAL	103 €	92 €		
UK:NIR	119 €	144 €		
UK:SCO	84 €	78 €		

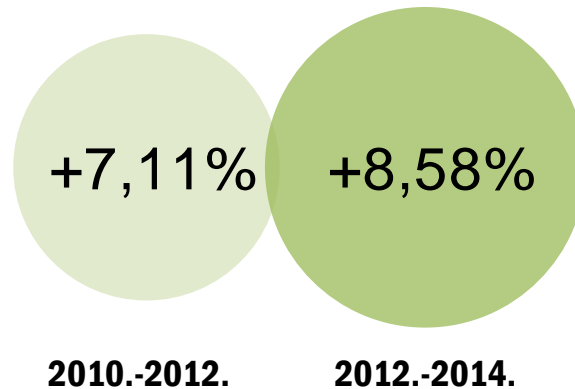
Prosjek 65 € 60 €
Medijana 50 € 45 €

Oznaka "NA" (eng. not available) ukazuje na nedostatak validnih informacija.

Ispod naslova svakog od grafikona, čitalac može naći konkretnu referencu (npr. ▶ Tabela 1.1) na izvještaj CEPEJ-a: "Evropski pravosudni sistemi - Izdanje 2016" sa detaljnim podacima, informacijama i komentarima.

Prosječan rast budžeta za pravosuđe*

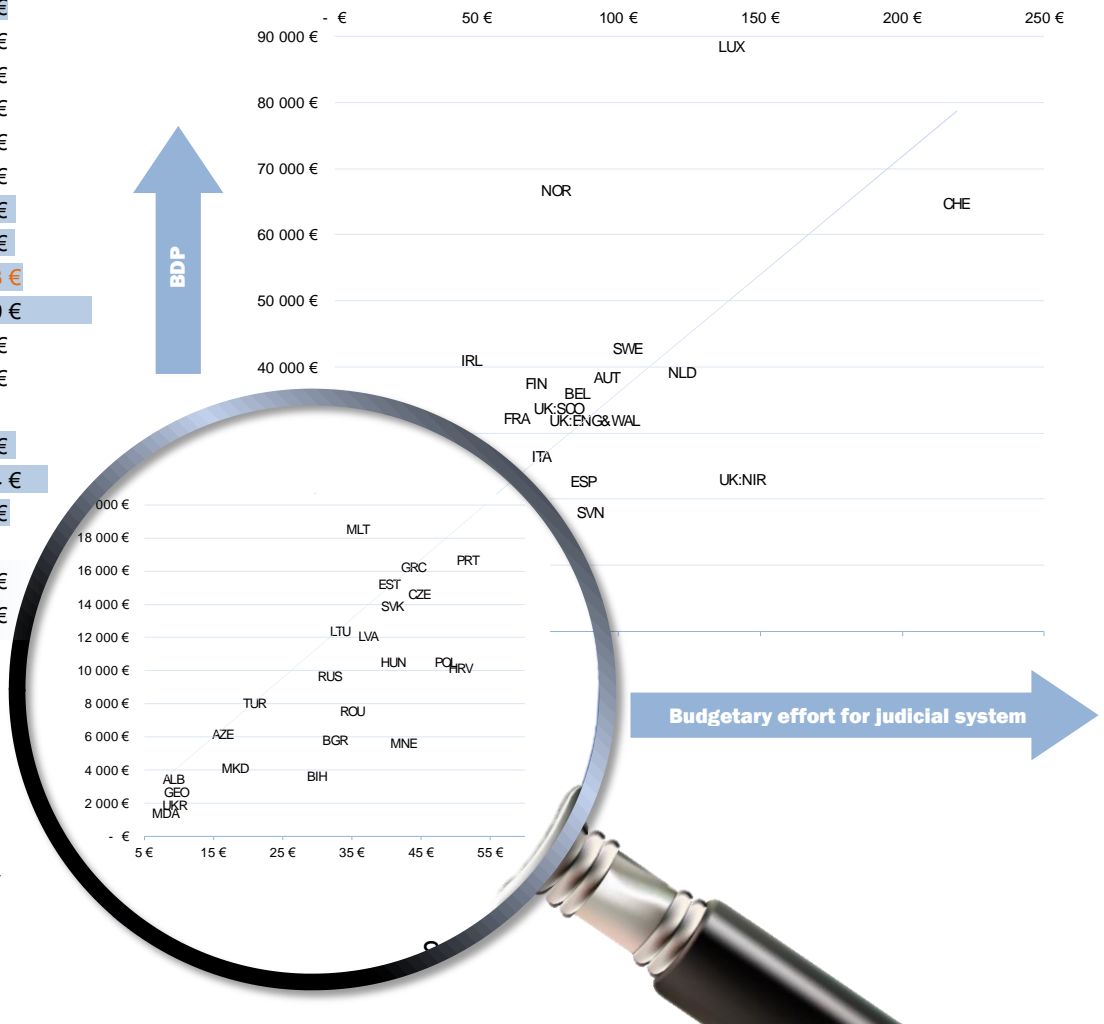
▶ Tabela 2.10

*Povećanje apsolutnih vrijednosti, bez uticaja deviznog kursa ili inflacije

Budžetska izdvajanja za pravosuđe po glavi stanovnika u poređenju sa BDP-om za 2014.

▶ Slika 2.7

U prosjeku, evropske države su značajno povećale svoje budžete za pravosuđe (+7,11% u periodu 2010-2012; + 8,87% u periodu 2012.-2014.). Ovakav pozitivan trend, koji u narednom ciklusu ocjenjivanja treba biti potvrđen, za većinu država kako se čini označava kraj budžetskih rezova do kojih je usljed ekonomske i finansijske krize došlo u posljednjih nekoliko godina.

Za 7 država ili entiteta može se konstatovati pozitivna promjena trenda u periodu između 2012. i 2014. godine u odnosu na prethodni ciklus ocjenjivanja (2010.-2012.). U Hrvatskoj, Grčkoj, Litvaniji, Crnoj Gori, Rumuniji, Sloveniji i Velikoj Britaniji-Sjeverna Irska, u kojima je u periodu 2010. - 2012. došlo do smanjenja budžeta, ti budžeti su u periodu 2012. - 2014. godina povećani.

Treba podsjetiti da je tokom prethodnog ciklusa ocjenjivanja naglašeno da su mjere ograničenja budžeta u pojedinim državama usvojene relativno kasno (posebno Hrvatska, Grčka, Litvanija, Rumunija i Slovenija).

Grčka i dalje navodi strogu kontrolu troškova koju vrši Ministarstvo finansija imajući u vidu ekonomsku situaciju. Međutim, može se konstatovati da je došlo do povećanja budžeta za pravosuđe. Ovo se može pripisati prije svega velikim finansijskim ulaganjima koja prate pokretanje projekta kompjuterizacije sudova, te povećanju troškova koji se odnose na pravnu pomoć. Litvanija izvještava o ponovnom pokretanju investicija nakon okončanja ekonomske i finansijske krize. Od 2012.-2013.godine, domaće sudske administracije su nadležne za finansiranje objekata, IT, obuku osoblja i unapređenje sigurnosti sudova. U nekim od ovih oblasti Litvanija dobija podršku Norveške i Švajcarske. Do povećanja budžeta u Rumuniji došlo je dijelom i zbog naglog povećanja troškova postupka nakon uvođenja novog Zakona o krivičnom postupku u februaru 2014. godine. Značajno povećanje izdataka za plate povezano je sa zapošljavanjem osoblja u sudovima i tužilaštvima i sve većim popunjavanjem sistematizovanih radnih mjesta (što rezultira i plaćanjem doprinosa i dodatnim izdacima za troškove transporta, medicinske troškove, smještajne troškove i sl.). Rumunija ističe trajnu opredijeljenost države, počev od 2008. godine, da se unaprijedi sistem pravne pomoći.

Pojedine države, koje su uvele budžetska ograničenja relativno brzo nakon izbijanja krize 2007.-2008. godine, bile su u poziciji da već u periodu između 2010. i 2012. godine povećaju svoje budžete. Povećanje budžetskih izdvajanja u periodu između 2012. i 2014. godine bilježe Albanija, Bosna i Hercegovina, Estonija, Finska, Gruzija, Letonija i Slovačka, što potvrđuje okončanje uticaja budžetske krize u ovim državama. Dok se skorašnje povećanje budžeta za pravosuđe u Estoniji uglavnom može pripisati povećanju platnog spiska (povećanje plata, penzija za sudije i broja stručnih saradnika), u Finskoj se najvećoj mjeri radi o povećanju troškova postupka (troškovi pismenog i usmenog prevođenja, naknade svjedocima), dok je u Albaniji riječ o troškovima vezanim za uvođenje IT sistema u sedam novih upravnih sudova i zamjeni IT sistema u deset drugih sudova. Finansijska izdvajanja Letonije (uključujući i podršku Evropske unije) obuhvataju sve komponente pravosudnog sistema. Izdvajanja su usmjerena na sudove, gdje se kroz programe modernizacije računarske opreme nastoji ojačati sigurnost sudova, ili sistem pravne pomoći - kroz razvoj posebnog sistema - kao i tužilaštava.

Dalje povećanje budžetskih izdvajanja tokom perioda 2010.-2014. može se konstatovati u pravosudnim sistemima u Austriji, Azerbejdžanu, Bugarskoj, Francuskoj, Malti, Republici Moldaviji, Poljskoj, Ruskoj Federaciji, Švajcarskoj i Turskoj (kao i Češkoj Republici i Švedskoj uzimajući u obzir deprecijaciju deviznog kursa u periodu između 2012. i 2014. godine). U Azerbejdžanu i Republici Moldaviji, ukupno povećanje budžetskih izdvajanja za reformu pravosudnog sistema uglavnom se objašnjava usmjeravanjem finansijskih sredstava u realizaciju planova za reformu i modernizaciju sektora pravde. U Republici Moldaviji ovakve

reforme finansijski podržava Evropska unija. Organizacione promjene se mogu objasniti povećanjem

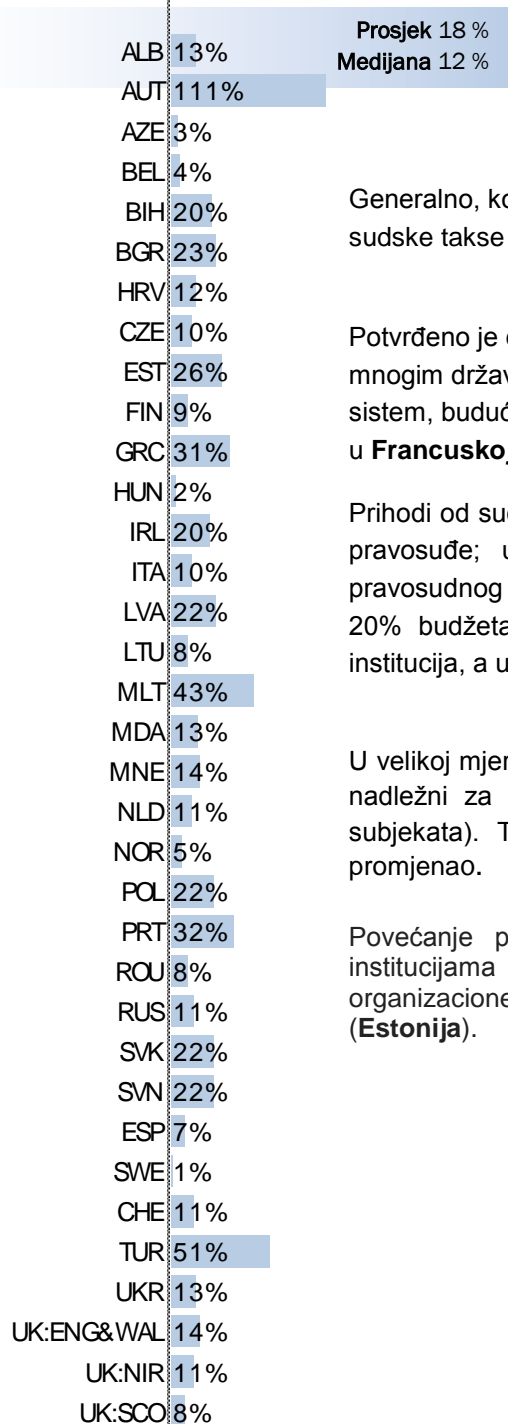
budžetskih izdvajanja za pravosudni sistem. **Bugarska** navodi strukturne reforme tužilačkog sistema, a **Austrija** spajanja sudova uključujući prateće rekonstrukcije.

Smanjenja budžeta su tokom posljednjih godina povećana ili proširena u **Irskoj, Portugalu i Španiji**. U ove 3 države, budžetska ograničenja i dalje negativno utiču na izdvajanja za pravosuđe.

Konačno, u **Belgiji, Mađarskoj, Italiji, Luksemburgu, Holandiji, Norveškoj, Velikoj Britaniji – Engleska i Vels**, u kojima je u periodu između 2010. i 2012. godine došlo do povećanja budžeta, u periodu 2012. - 2014. godina, ti budžeti su smanjeni.

Udio poreza i sudskih taksi u pravosudnim budžetima

► Slika 2.30

Generalno, korisnici sistema pravosuđa sve češće se pozivaju da kroz poreze i sudske takse finansiraju pravosudni sistem.

Potvrđeno je da su sudske takse sada glavna odlika pravosudnih sistema u mnogim državama Evrope: poreski obveznici nisu jedini koji treba da finansiraju sistem, budući da se od korisnika sistema pravosuđa takođe traži doprinos. Samo u **Francuskoj i Luksemburgu** se ne plaća sudska taksa.

Prihodi od sudskih taksi mogu u značajnoj mjeri popuniti budžet koji se izdvaja za pravosuđe; u **Austriji** prihodi čak premašuju tekuće troškove cjelokupnog pravosudnog sistema. U pojedinim državama, prihodi od sudskih taksi premašuju 20% budžeta pravosuđa, što je slučaj kod više od jedne četvrtine država i institucija, a u slučaju **Turske** čine čak 50% pravosudnog budžeta.

U velikoj mjeri, visok nivo sudskih taksi može se objasniti činjenicom da su sudovi nadležni za vođenje registara (uglavnom zemljišni registri i registri poslovnih subjekata). Takse se naplaćuju za izdavanje izvoda iz registara ili za upis promjena.

Povećanje prihoda od sudskih taksi / naknada u pojedinim državama ili institucijama može se pripisati izmjenama zakonodavne (**Rumunija**) ili organizacione prirode (**UK- Škotska**), ili kao rezultat povećanja broja predmeta (**Estonija**).

2.2 Besplatna pravna pomoć

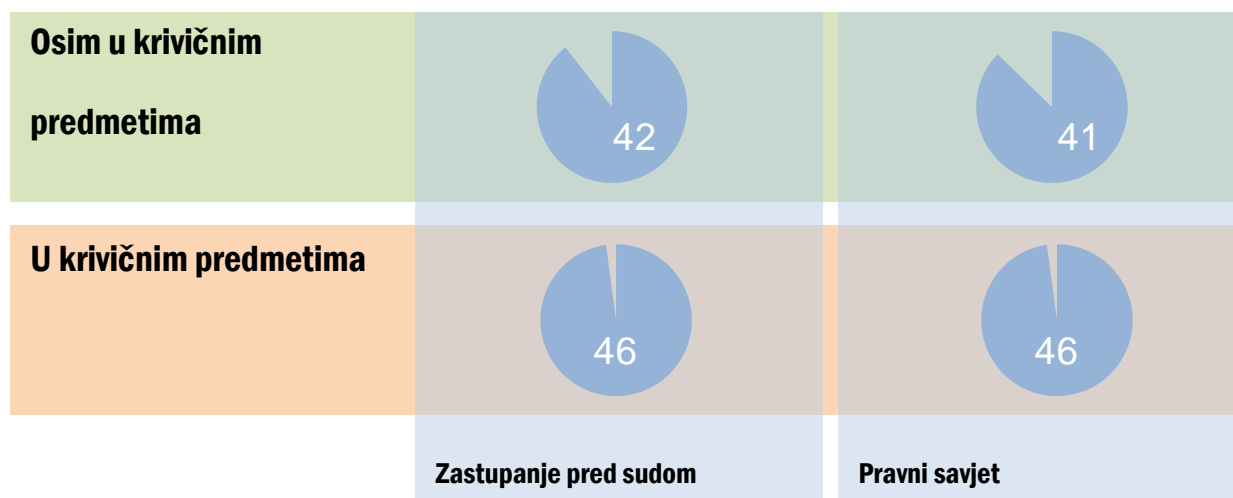
Besplatna pravna pomoć se definiše kao podrška koju država pruža licima koja nemaju dovoljno finansijskih sredstava da se brane pred sudom ili da pokrenu sudski postupak (pristup pravdi). Ovo je u skladu sa članom 6.3 Evropske konvencije o ljudskim pravima kada su u pitanju krivični postupci. CEPEJ pravi razliku između pravne pomoći dodijeljene u krivičnim stvarima i pravne pomoći dodijeljene u drugim vrstama postupaka.

CEPEJ je nastojao da prikupi podatke o besplatnoj pravnoj pomoći dodijenoj od strane države ili drugih institucija osim sudova, kako bi se izbjeglo parničenje ili omogućio pristup pravnom savjetu ili informacijama (pristup zakonu). Ovaj pristup omogućava identifikovanje i razdvajanje dva javnosti dostupna instrumenta - pristupa pravdi i pristupa zakonu. U skladu s tim, pojam besplatne pravne pomoći se široko tumači na način da obuhvata i pomoć pred sudovima (omogućava parničnim strankama da u potpunosti ili djelimično finansiraju sudske takse u postupku pred sudovima) i pristup informacijama i pravnim savjetima.

Gotovo sve države i institucije imaju sistem besplatne pravne pomoći u krivičnim stvarima, u skladu sa zahtjevima Evropske konvencije o ljudskim pravima. Osim toga, 32 države ili entiteta navode da imaju sistem medijacije u krivičnim stvarima.

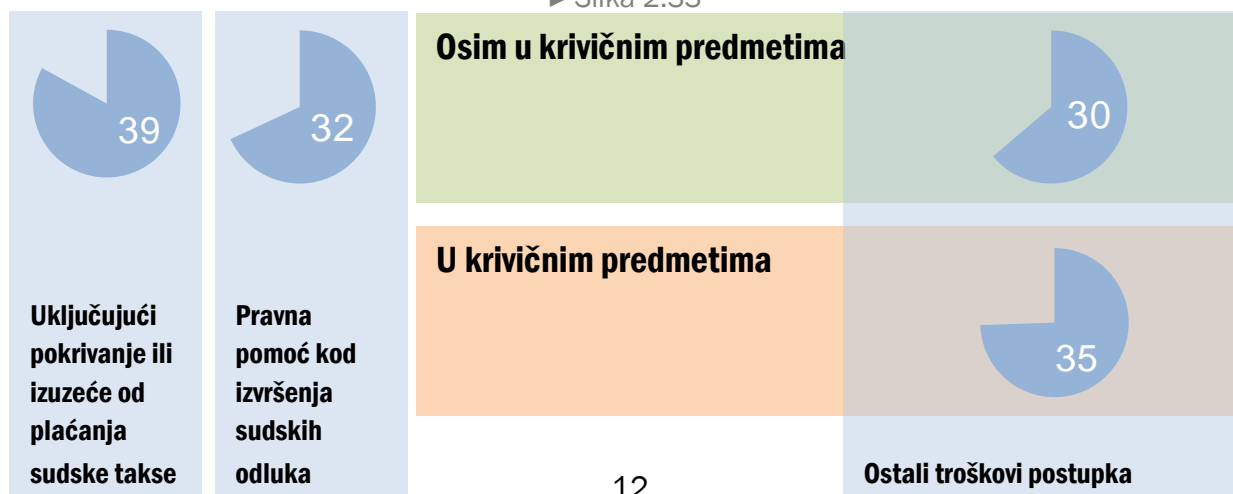
Broj zemalja ili njihovih regija u kojima se pruža pravna pomoć

► Slika 2.32

Pokriveni troškovi (broj država)

► Slika 2.33

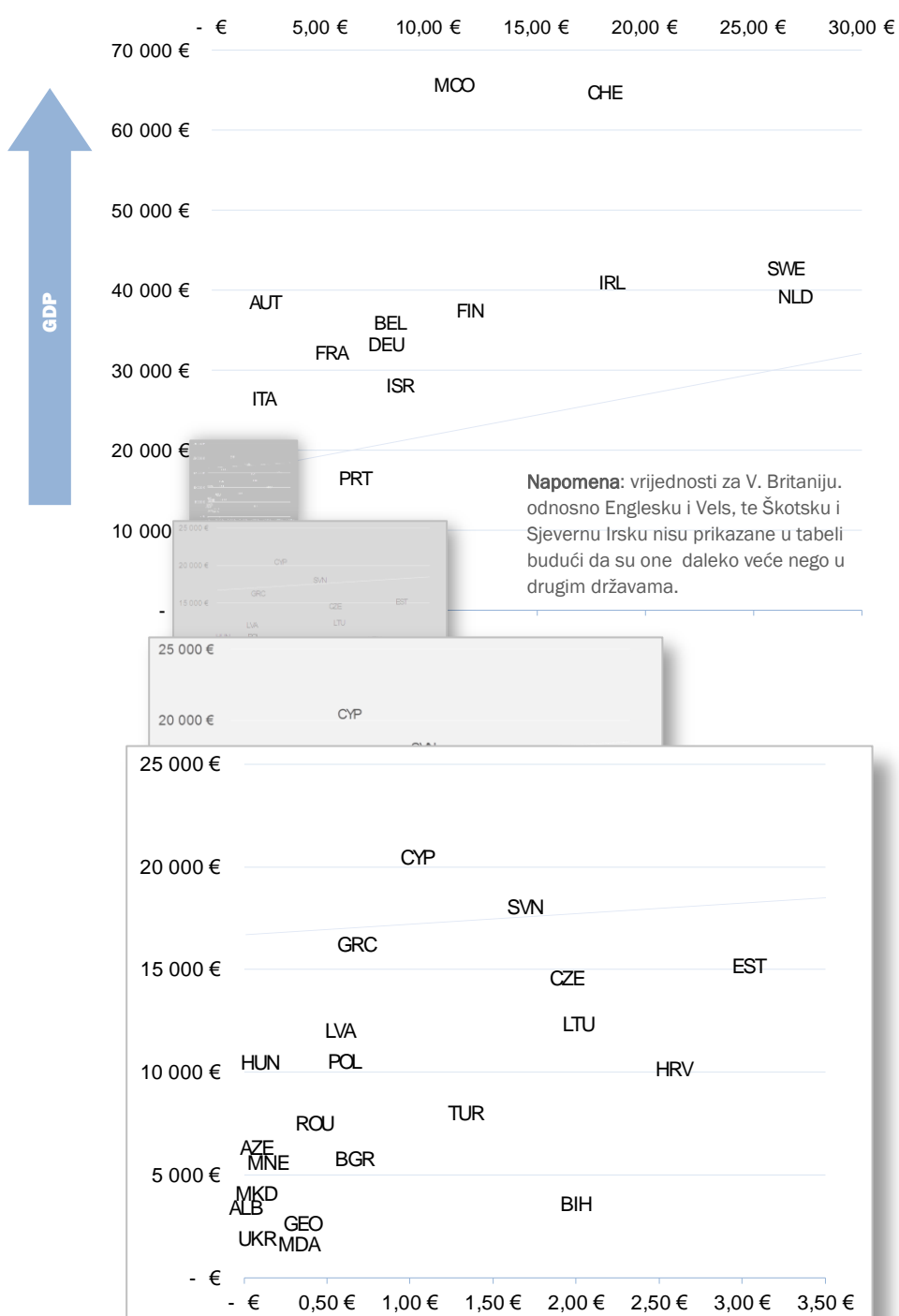
Budžetska sredstva utrošena za besplatnu pravnu pomoć po glavi stanovnika u 2014

► Slika 2.39

Prosjek 8,64 €
Medijana 2,01 €

ALB	0,01 €
AUT	2,45 €
AZE	0,08 €
BEL	8,21 €
BIH	2,00 €
BGR	0,67 €
HRV	2,59 €
CYP	1,04 €
CZE	1,94 €
EST	3,04 €
FIN	11,93 €
FRA	5,49 €
GEO	0,35 €
DEU	8,01 €
GRC	0,68 €
HUN	0,10 €
IRL	18,45 €
ITA	2,37 €
LVA	0,58 €
LTU	2,01 €
MDA	0,33 €
MCO	11,14 €
MNE	0,14 €
NLD	26,92 €
POL	0,61 €
PRT	6,59 €
ROU	0,43 €
SVN	1,69 €
SWE	26,46 €
CHE	18,14 €
MKD	0,08 €
TUR	1,33 €
UKR	0,08 €
UK:ENG&WAL	38,14 €
UK:NIR	73,53 €
UK:SCO	33,28 €
ISR	8,69 €

Budžetska sredstva utrošena za besplatnu pravnu pomoć u odnosu na BDP u 2014. godini, po glavi stanovnika izraženo u eurima

Budući da analiza izadataka za besplatnu pravnu pomoć ne može biti potpuna bez uzimanja u obzir potražnje (broj pojedinaca i predmeta u kojima je zatražena pravna pomoć), kriterija za dodjelu pravne pomoći (kriterij obuhvata i prava na korištenje pravne pomoći koji države primjenjuju), složenosti predmeta i nivoa tekućih i administrativnih troškova, potreban je pažljiv pristup. Budžetske podatke je stoga uvijek neophodno pažljivo tumačiti.

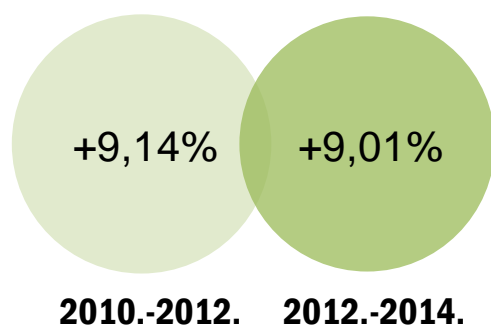
Evropske države na pravnu pomoć u prosjeku troše oko 9 eura po glavi stanovnika. Treba napomenuti da u okviru ovog prosjeka među državama postoje značajne varijacije. Sredina je 2 eura po glavi stanovnika, što podrazumijeva da je polovina država ili institucija obuhvaćenih analizom u 2014. godini na pravnu pomoć trošila manje od 2 eura po glavi stanovnika. Osim toga, 13 država se nalazi ispod praga od 1 eura (Albanija, Azerbejdžan, Bugarska, Gruzija, Grčka, Mađarska, Latvija, Republika Moldavija, Crna Gora, Poljska, Rumunija, "bivša jugoslovenska Republika Makedonija" i Ukrajina).

Velika Britanija – Sjeverna Irska je u 2014. godini bila prva po izdvajanjima za pravnu pomoć po glavi stanovnika: 73,50 eura. Iznos po glavi stanovnika koji su izdvojile **Velika Britanija, odnosno Engleska i Vels**, druge po izdvajanjima za besplatnu pravnu pomoć, skoro je dva puta manji u odnosu na **Sjevernu Irsku** (38 eura). Generalno govoreći, zemlje sa tradicijom precedentnog prava (*common law*) i sjevernoevropske zemlje imaju najveća budžetska izdvajanja za besplatnu pravnu pomoć po glavi stanovnika (33,30 eura u **Velikoj Britaniji -Škotska**, 26,90 eura u Holandiji, 26,50 eura u **Švedskoj**, 18,40 eura u **Irskoj**, 11,90 eura u **Finskoj**). **Švajcarska** sa 18,10 eura po glavi stanovnika takođe ima relativno visoka izdvajanja, te **Monako** sa 11,10 eura po glavi stanovnika.

Povezivanje budžetskih izdvajanja za besplatnu pravnu pomoć sa BDP-om po glavi stanovnika pokazuje da **Bosna i Hercegovina i Portugal** bilježe značajne napore kako bi kroz pravnu pomoć olakšali pristup pravdi.

Kretanje evropskog prosjeka u oblasti budžetskih izdvajanja za pravnu pomoć

► Tabela 2.45

Tokom perioda 2010.-2014. godina, potrebno je istaći snažne napore **Albanije, Azerbejdžana, Grčke, Litvanije, Monaka, Republike Moldavije, Poljske, Rumunije, Švedske i Švajcarske.**

Budžetska sredstva koje **Austrija, Irska, Slovenija i Turska** izdvajaju za besplatnu pravnu pomoć od 2010. godine su u stalnom su opadanju..

Pojedine države, koje su u periodu između 2010. i 2012. godine učinile značajne napore po pitanju pravne pomoći, u periodu između 2012. i 2014. godine vodile su restriktivnu budžetsku politiku. To su **Belgija, Finska, Francuska, Gruzija, Mađarska, Luksemburg, Holandija, Norveška, Portugal i Španija.**

Nasuprot njima, neke druge države, koje su u periodu 2010. -2012. godina imale smanjen budžet za besplatnu pravnu pomoć, povećale su budžet u periodu 2012. - 2014. godina. To su **Bugarska, Malta i Velika Britanija- Sjeverna Irska.**

Ukupan broj predmeta u kojima je dodijeljena besplatna pravna pomoć (na 100 000 stanovnika) i iznos utrošenih budžetskih sredstava izdvojenih za besplatnu pravnu pomoć po predmetu (u eurima) u 2014. godini ► Slike 2.41 i 2.42

svi predmeti
samo predmeti
pred sudovima

	Number of cases	Budget per case	
AUT	251	978 €	
BIH	215	276 €	
BGR	540	123 €	
FIN	716	832 €	
FRA	1 352	342 €	
GEO	295	116 €	
DEU	832	456 €	
HUN	65	57 €	
ITA	426	555 €	
LTU	1 630	63 €	
MDA	373	27 €	
MCO	2 307	483 €	
NLD	1 960	1 178 €	
PRT	2 044	180 €	
ROU	419	102 €	
SVN	278	530 €	
MKD	96	79 €	
TUR	171	780 €	
UKR	75	56 €	
UK:ENG&WAL	1 083	1 479 €	
UK:SCO	2 388	888 €	
	834	456 €	Prosjek
	426	342 €	Medijana

Kako bi se omogućila detaljna analiza politike vezane za osiguravanje pristupa pravu i pravdi putem besplatne pravne pomoći, CEPEJ nastoji da uspostavi vezu između broja zahtjeva (broj predmeta u kojima je dodijeljena besplatna pravna pomoć na 100 000 stanovnika) i iznosa dodijeljenih po predmetu. Informacije su dostupne za 18 država ili entiteta za sve vrste predmeta (uključujući i one koji dođu i one koji ne dođu pred sud).

Na osnovu parničnih predmeta koji dođu pred sud i pratećeg budžeta mogu se izvesti zaključci za još nekoliko država ili entiteta.

Austrija, Bosna i Hercegovina, Italija, Slovenija i Turska su se opredjelile za veća izdvajanja po predmetu, pri čemu su ograničile broj predmeta koji ispunjavaju kriterije za dodjelu pravne pomoći.

Nasuprot tome, **Litvanija, Portugal i u manjoj mjeri Bugarska, Republika Moldavija i Rumunija** su proširile obuhvat na relativno veći broj predmeta, ali su ograničile iznose.

Konačno, **Gruzija, Mađarska, Malta, "bivša jugoslovenska Republika Makedonija" i Ukrajina** pooštrile su i kriterij i smanjile iznose koji se dodjeljuju po predmetu.

Da zaključimo, u Evropi koegzistiraju dva suprotstavljena trenda:

- u državama i institucijama sa najizdašnim sistemima besplatne pravne pomoći (**Portugal**, uzimajući u obzir njegovo bogatstvo, **Slovenija**, uzimajući u obzir odnos između dodijeljenih iznosa pravne pomoći i broja predmeta, **Holandija, Norveška, Velika Britanija - Škotska**) postoji tendencija ograničavanja budžetskih izdvajanja za pravnu pomoć;
- nasuprot tome, u državama sa najnižim iznosima besplatne pravne pomoći (**Albanija, Azerbejdžan, Bugarska, Latvija, Malta, Poljska, Rumunija**) postoji tendencija povećanja budžetskih izdvajanja za pravnu pomoć kako bi se ispunili zahtjevi iz Evropske konvencije o ljudskim pravima.

3. STRUČNO OSOBLJE

3.1 Sudije

Sudija je osoba kojoj je povjereno donošenje, ili učestvovanje u donošenju, sudske odluke u sudskom postupku koji se vodi između suprotstavljenih strana koje mogu biti fizička ili pravna lica. Ovu definiciju treba posmatrati u svjetlu Evropske konvencije o ljudskim pravima i sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava. Tačnije, "sudija, u skladu sa zakonom i utvrđenim postupkom, odlučuje o svim pitanjima iz njegove / njene nadležnosti".

Kako bi se bolje sagledala raznolikost u pogledu statusa i funkcija koje se mogu vezati za termin "sudija", CEPEJ je utvrdio tri različite kategorije sudija:

- **profesionalne sudije** su u obrazloženju uz program evaluacije (Q46) opisane kao "osobe koje su obučene i plaćene da rade kao sudije", i čija je osnovna funkcija da rade kao sudije, a ne kao tužioci; činjenica da li su angažovane stalno ili povremeno ne utiče na njihov status;
- **profesionalne sudije koje su angažovane povremeno** i plaćene su u skladu s tim (Q48);
- **sudije porotnici** su volonteri, kojima se pokrivaju troškovi angažmana, i koji na sudovima donose obavezujuće odluke (Q49 i 49.1.)

Određeni dio postupka u pojedinim državama mogu voditi i stručni saradnici (*Rechtspfleger* - u njemačkom sistemu). (Analiza za ovu stručnu kategoriju dana je u dijelu koji se odnosi na nesudsko osoblje).

Kvalitet i efikanost pravosuđa u velikoj mjeri zavise od uslova zapošljavanja i usavršavanja sudija, njihovog broja, statusa koji garantuje njihovu nezavisnost, te broja zaposlenih koji rade u sudovima ili direktno sa sudijama, bilo kao njihovi pomoćnici ili i sami obavljaju sudijske poslove.

3. STRUČNO OSOBLJE Sudije

Broj profesionalnih sudija na 100 000 stanovnika u 2014.

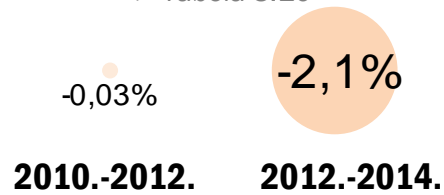
► Tabela 3.7

Država	Broj profesionalnih sudija na 100 000 stanovnika
ALB	13
AND	31
ARM	8
AUT	19
AZE	6
BEL	14
BIH	26
BGR	31
HRV	41
CYP	11
CZE	29
DNK	6
EST	18
FIN	18
FRA	10
GEO	7
DEU	24
GRC	21
HUN	29
IRL	3
ITA	11
LVA	24
LTU	26
LUX	40
MLT	10
MDA	11
MCO	95
MNE	41
NLD	14
NOR	11
POL	26
PRT	19
ROU	21
RUS	na
SRB	38
SVK	24
SVN	45
ESP	12
SWE	12
CHE	16
MKD	30
TUR	11
UKR	19
UK:ENG&WAL	3
UK:NIR	4
UK:SCO	3
ISR	8

Prosjek 21
Medijana 18

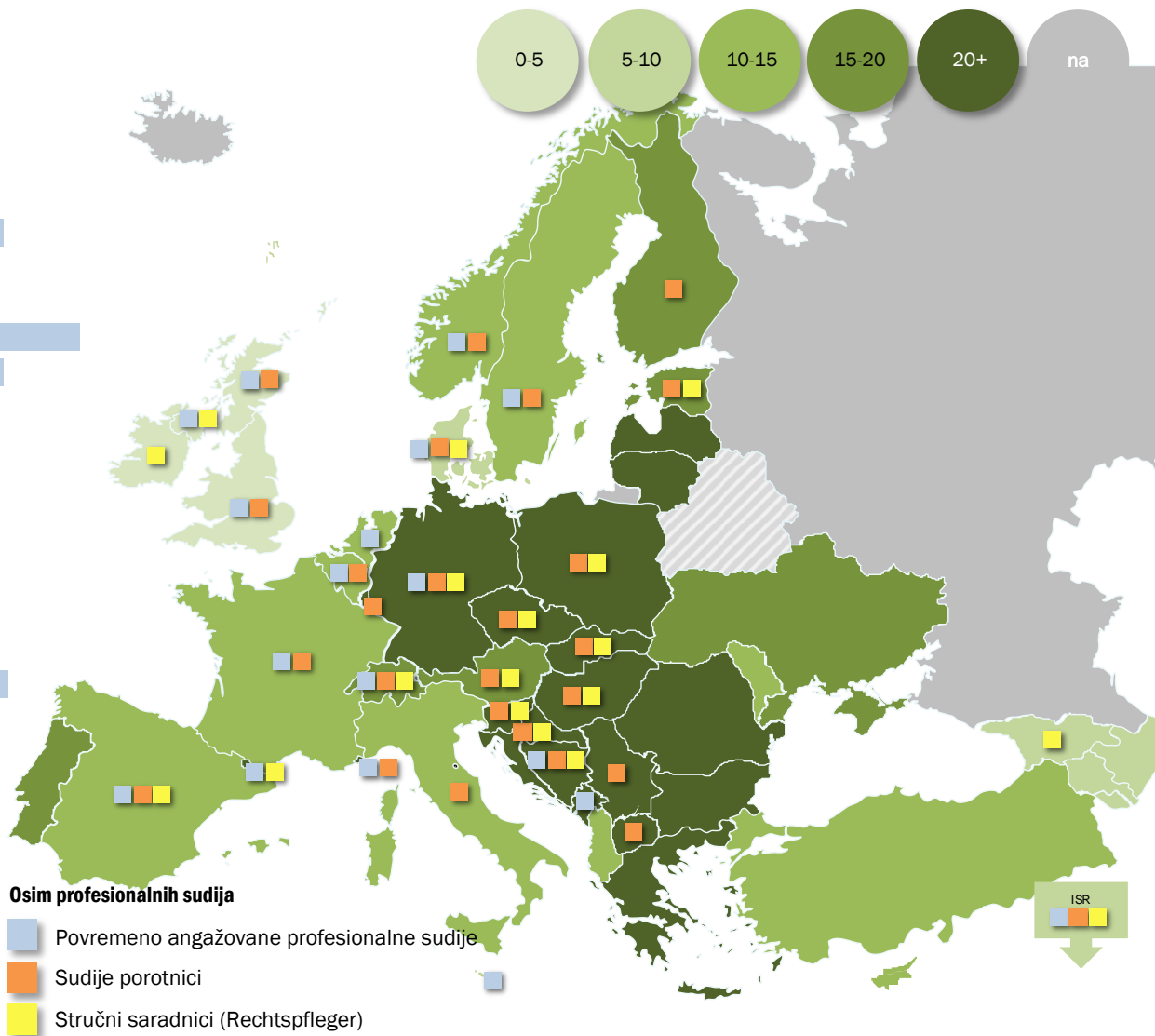
Evropski prosjek kada su u pitanju profesionalne sudije

► Tabela 3.10

Profesionalne sudije na 100 000 stanovnika u 2014. godini

► Tabele 3.7 i 3.43

Kada je u pitanju situacija u manjim državama i državama u kojima se veliki broj predmeta riješi prije nego što dođu pred sud, potreban je pažljiv pristup, kao i kod država i regija sa *common law* sistemom (npr. **Velika Britanija-Engleska i Vels i Malta**).

Uz sve ove ograde, u zemljama na istom nivou ekonomskog razvoja, i sa istom organizacijom pravosuđa, postoje značajne razlike u broju profesionalnih sudija, što vjerovatno odražava stepen izdvajanja za pravosuđe, kao i opseg rada sudija.

U velikoj većini država i regija, ovaj broj se nije značajnije mijenjao u periodu između 2010. i 2014. godine. Prosjek je i dalje 21 sudija na 100 000 stanovnika.

Međutim, ovaj broj odgovara različitim realnostima koje određuju specifičnosti pravosudnih sistema pojedinih država, te kulturološkom, istorijskom i društveno-političkom kontekstu koji ih definiše. Dakle, pravosudni aparat država centralne, i posebno istočne Evrope, i dalje funkcioniše sa značajno većim omjerom sudija po glavi stanovnika od država zapadne Evrope. Osim toga, ista grupa država ima u postpunosti profesionalizovan sistem i rijetko se oslanjaju na sudije porotnike. Angažman sudija porotnika i dalje je osnovna karakteristika zemalja sjeverne Evrope i onih sa *common law* sistemom.

Zemlje *common law* sistema tradicionalno se oslanjaju na profesionalne sudije koje se anagažuju povremeno. Takav angažman sudija takođe je opravdan u malim državama kao što su **Andora** i **Monako**. U **Francuskoj** su to sudije koje postupaju u sporovima male vrijednosti i prekršajnim postupcima (*juges de proximité*) i koji postoje samo na redovnim, ali ne i na upravnim sudovima. Osim toga, u pojedinim državama ili entitetima, sudije koje ispunjavaju uslove za penzionisanje mogu raditi kao zamjenske sudije (**Belgija, Danska, Crna Gora, Norveška, Izrael**). Ova praksa pomaže u rješavanju poteškoća vezanih za odsustva s posla ili zaostatke koji utiču na efikasnost sudova. U tom kontekstu, pravosudna vijeća su često ta koja odlučuju o privremenom upućivanju sudija iz jednog suda u drugi. U **Bosni i Hercegovini** i **Španiji** dodatne sudije mogu biti angažovane kao zamjena ili pojačanje kapaciteta sudova kako bi se riješili zaostaci.

Evropa je podijeljena kada je u pitanju primjena institute porote, koji postoji u nešto manje od polovine država. Ovaj sistem je osnovna karakteristika zemalja zapadne Evrope, iako on u većini zemalja centralne i istočne Evrope ne postoji ili je simbolično napušten tokom demokratskih promjena. Ponekad se razlika između porotnika i sudija porotnika teško uočava u praksi. Pojedine države navode da imaju porotu dok se zapravo radi o mješovitim vijećima koja sačinjavaju profesionalne sudije i građani angažovani kao sudije porotnici. Međutim, pored razlike u broju (veći kada je u pitanju porota, nego mješovita vijeća), stepen samostalnosti u odlučivanju nije isti i to predstavlja glavno razlikovno obilježje.

Sastav pravosuđa, manje ili više profesionalizovan, ima snažan uticaj na budžetske aspekte, uključujući i izdvajanja za plate. Ta izdvajanja su vrlo visoka u zemljama koje se oslanjaju na profesionalne sudije i relativno niska u zemljama koje se oslanjaju na sudije porotnike.

Prosječna bruto plata sudija u odnosu na prosjek domaće bruto plate u 2014. godini

► Tabela 3.21

	Na početku karijere	Na najvišoj instanci	
ALB	2,0	3,3	
AND	3,0	1,6	
AUT	1,6	4,0	
AZE	4,5	5,8	
BEL	1,6	2,9	
BIH	3,0	5,2	
BGR	3,0	5,8	
HRV	1,8	4,0	
CYP	3,4	6,0	
CZE	2,5	5,1	
DNK	2,3	3,7	
EST	3,4	4,4	
FIN	1,6	3,3	
FRA	1,2	3,4	
DEU	1,0	2,4	
GRC	1,9	5,2	
HUN	1,7	3,6	
IRL	3,2	5,1	
ITA	1,9	6,4	
LVA	2,2	4,3	
LTU	2,9	4,4	
LUX	1,6	2,7	
MLT	4,2	4,6	
MDA	2,6	4,1	
MCO	1,1	2,3	
MNE	2,4	2,9	
NLD	1,3	NA	
NOR	2,0	3,3	
PRT	1,8	4,2	
ROU	3,8	7,0	
RUS	2,4	NA	
SRB	2,7	6,2	
SVK	2,9	4,2	
SVN	1,7	3,3	
ESP	2,1	4,7	
SWE	1,7	3,2	
CHE	2,2	4,5	
MKD	2,8	3,5	
TUR	1,8	3,7	
UKR	3,6	8,5	
UK:ENG&WAL	3,8	7,7	
UK:NIR	4,4	8,3	
UK:SCO	4,8	7,4	
ISR	3,9	5,7	
	2,5	4,5	Prosjek
	2,3	4,2	Medijana

Sudije za svoj rad treba da dobiju naknadu koja odgovara njihovom statusu i ulozi u društvu, uzimajući u obzir ograničenja vezana za obavljanje ove funkcije u smislu odolijevanja bilo kakvom pritisku usmjerenom na podrivanje njihove nezavisnosti i nepristrasnosti. Naknada se generalno sastoji od osnovnog iznosa na koji mogu biti dodati bonusi ili druge materijalne ili finansijske beneficije.

Kako bi se omogućilo međusobno upoređivanje država, CEPEJ je zadržao dva indikatora. Prvi, plata sudijena početku karijere, pri čemu je potrebno napraviti razliku između zemalja u kojima se sudije imenuju nakon završetka pravosudne akademije i onih u kojima se sudije imenuju iz reda pravnika sa dužim iskustvom u struci, uglavnom advokata. Drugi indikator je plata sudija vrhovnog suda, odnosno sudija najviše instance. Poređenje između ova dva skupa podataka omogućava da se sagleda kako posao sudije izgleda u realnosti. Na kraju, omjer između plate sudije i prosječne plate u datoj državi omogućava bolju procjenu društvenog položaja sudije i šta njegova plata predstavlja na nivou određene države članice ili regije.

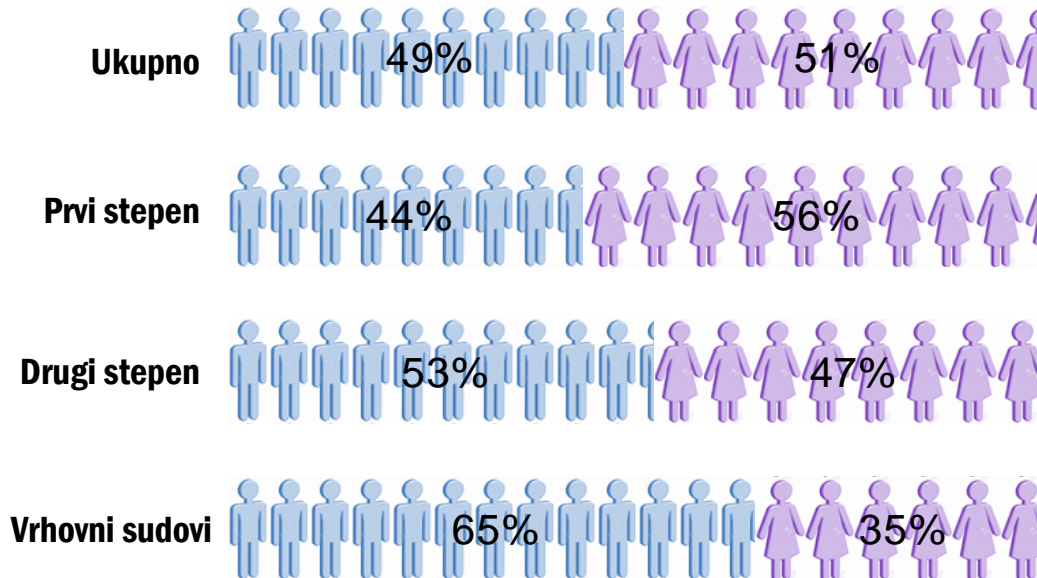
Dogovor je da se navedene plate ne uključuju uobičajene odbitke po osnovu socijalnog osiguranja i poreza, niti dodatke po osnovu različitih stavki, posebno onih koji se odnose na porodični status sudije.

Kretanje plata sudija tokom karijere uglavnom je nepromijenjeno od 2010. godine. Ukoliko se u obzir uzme prosječna plata za sve države i regije uz isti indikator kao i u prethodnim izvještajima, nivo sudijske plate na početku karijere u poređenju sa prosjekom plate u datoj državi blago je porastao u periodu između 2010. i 2014. godine sa 2,2 prema 1 na 2,5 prema 1. Nivo plata sudija vrhovnog suda takođe je povećan sa 4,2 na 4,5 prema 1.

Da bi se dobila prava slika potrebno je izračunati prosječnu platu sudije na početku karijere, bez 7 država ili entiteta u kojima se sudije imenuju iz reda pravnika sa iskustvom u struci (**Danska, Irska, Norveška, Švajcarska, Velika Britanija-Engleska i Vels, Velika Britanija- Sjeverna Irska, UK-Škotska**). Prosječna bruto plata u skladu s tim iznosi 36 698 eura za evropske sudije na početku karijere (2,4 prosječne godišnje plate) i 65 760 eura za sudije na nivou vrhovnog suda (4,3 prosječne godišnje plate).

Procentualna zastupljenost profesionalnih sudija po instancama i polu u 2014. godini

► Slika 3.15

Uprkos velikim razlikama između država i entiteta, prosječna zastupljenost muškaraca i žena među sudijama dobro je izbalansirana u svim pravnim sistemima. Međutim, analiza po nivou sudova pokazuje da na prvom stepenu većinu čine žene (56%), na drugom stepenu je situacija prilično izbalansirana, dok na vrhovnim sudovima većinu čine muškarci (65%). Dakle, što se više penjete na hijerarhijskoj ljestvici, procenat broj žena sudija se smanjuje u korist muškaraca. U pojedinim državama, ova razlika se objašnjava relativno skorom feminizacijom pravosuđa, čiji su efekti trenutno uočljiviji na prvom nego što je to slučaj na drugom stepenu ili na nivou vrhovnih sudova. U **Crnoj Gori**, žene sudije čine većinu na svim nivoima (po nivoima - od najnižeg do najvišeg 56 %, 59 % i 56%) kao i u **Bosni i Hercegovini** (64 %, 65 % i 58 %). U **Rumuniji** se procenat žena povećava od nižeg ka višim nivoima (73%, 74% i 84%).

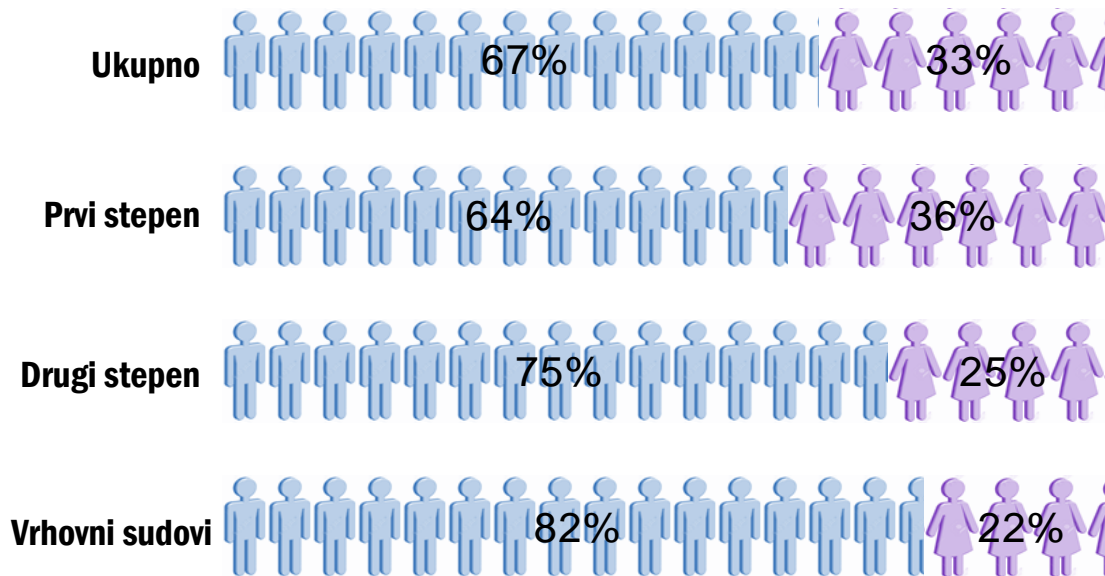
Međutim, u nekim državama kao što su **Jeremija, Azerbejdžan, Irska, Turska** i entiteti **Velike Britanije**, većinu sudija na svim nivoima pravosuđa čine muškarci, dok je u zemljama kao što su **Hrvatska, Grčka, Mađarska, Latvija, Luksemburg, Rumunija** i **Slovenija** situacija obrnuta, posebno na prvom i drugom stepenu.

Ovi elementi upotpunjuju ranija zapažanja CEPEJ-a vezano za rastuću feminizaciju među profesionalnim sudijama.

Ovakav trend, već konstatovan u ranijim izvještajima, nastavljen je u periodu 2012.-2014. godina, uz dalji porast broja žena među sudijama od 2%. Tokom dužeg vremenskog perioda, od 2012.-2014.godine, ovaj broj je povećan za 5%. Broj muškarca i žena među profesionalnim sudijama je sada prilično ujednačen. Imajući to vidu, može se očekivati da će se ovakav snažan trend nastaviti uz popratne promjene na drugom i trećem stepenu.

Procentualna zastupljenost žena i muškaraca među predsjednicima sudova po nivoima pravosuđa

► Slika 3.16

Na gornjoj slici je prikazana zastupljenost muškaraca i žena među predsjednicima sudova po nivoima pravosuđa. U 67% pravnih sistema predsjednici sudova su muškarci, uključujući 64% prvostepenih, 75% drugostepenih i 82% vrhovnih sudova. Situacija u svakoj od država ide ili u pravcu jačanja ovog trenda, što je slučaj u zemljama u kojima su u 90% ili 100% slučajeva predsjednici sudova muškarci (**Andora, Jermenija, Azerbejdžan, Gruzija, Malta i Velika Britanija-Škotska**), dok sa druge strane imamo zemlje u kojima više od polovine predsjednika sudova čine žene (**Hrvatska, Grčka, Mađarska, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Rumunija i Slovenija**).

Upoređivanje podataka o zastupljenosti žena i muškaraca na prvom, drugom i trećem stepenu, kako među sudijama tako i među predsjednicima sudova, jasno pokazuje da žene čine 56% sudija na prvom nivou, dok među predsjednicima sudova one čine 36%. Isti trend se zapaža i na drugostepenim sudovima, na kojima žene zauzimaju 47% sudijskih i svega 25% predsjedničkih mjesta. Ovo treba uzeti kao dokaz o postojanju "nevidljivog zida" sa kojim se žene sudije suočavaju kada je u pitanju njihovo napredovanje na hijerarhijskoj ljestvici, uprkos njihovoj stručnosti i brojnosti.

Kada su u pitanju predsjednici sudova situacija je specifična budući da na ovoj funkciji preovladavaju muškarci. Ova činjenica podupire ideju da se žene, bez obzira na njihovu brojnost i stručnost, suočavaju sa više prepreka kada je u pitanju njihovo napredovanje na hijerarhijskoj ljestvici.

3.2 Tužioci

U Preporuci Rec (2000) 19 o ulozi javnih tužilaštava u krivičnoopravnom sistemu, koju je Komitet ministara Savjeta Evrope usvojio 6. oktobra 2000. godine, tužioci su definisani kao: "organi javne vlasti koja, u ime društva i u javnom interesu, osigurava primjenu zakona u slučajevima u kojima kršenje zakona sa sobom povlači krivičnu sankciju, uvažavajući pri tom kako prava pojedinca tako i potrebu za postojanjem djelotvornog krivičnog sistema".

Sve države i entiteti imaju, ponekad pod različitim imenom, javni organ zadužen za krivično gonjenje. Može se primijetiti da, dok je uloga sudije u državama i entitetima obuhvaćenim ovim izvještajem relativno homogena, sa tužiocima je to mnogo manje slučaj. U svim evropskim državama i entitetima ovi organi imaju važnu ulogu u procesuiranju krivičnih djela. U većini država i entiteta oni takođe imaju nadležnost u oblasti građanskog, pa čak i upravnog postupka. Drugi važan aspekt koji treba uzeti u obzir odnosi se na različit stepen samostalnosti javnih tužilaca. U nekim državama i entitetima, njihova nezavisnosti se štiti jednako kao i nezavisnost sudija, dok u drugim državama i entitetima krivičnu politiku vodi ministarstvo pravosuđa i stepen njihove nezavisnosti je ograničen. U pojedinim državama i entitetima (npr. **Danska, Grčka, Malta, Poljska, Velika Britanija-Engleska i Vels, Izrael**), posebno ovlašteni policijski službenici imaju ovlaštenja u pripremljenoj fazi prije suđenja, ili čak i tokom samog krivičnog postupka, koji u drugim državama vodi isključivo javni tužilac. Dalje razlike proizlaze iz suprotstavljenosti dva osnovna principa: zakonski obaveznog krivičnog gonjenja i diskrecionih ovlaštenja kada je u pitanju odluka da li da se pokrene krivično gonjenje ili ne. Mogućnost pokretanja privatnog krivičnog gonjenja od strane oštećenog je još jedan razlikovni parametar, kao što je i položaj žrtava.

Broj tužilaca na 100 000 stanovnika u 2014. godini

► Tabela 3.25

Prosjeak 11
Medijana 10

ALB	11
AND	6
ARM	10
AUT	4
AZE	11
BEL	8
BIH	10
BGR	20
HRV	13
CYP	13
CZE	12
DNK	12
EST	13
FIN	7
FRA	3
GEO	12
DEU	6
GRC	5
HUN	19
IRL	2
ITA	3
LVA	23
LTU	25
LUX	8
MLT	3
MDA	20
MCO	11
MNE	17
NLD	5
NOR	NA
POL	15
PRT	14
ROU	12
RUS	23
SRB	9
SVK	17
SVN	9
ESP	5
SWE	10
CHE	11
MKD	10
TUR	7
UKR	31
UK:ENG&WAL	4
UK:NIR	9
UK:SCO	9
ISR	7

Evropski prosjek među tužiocima

► Tabela 3.25

4,27%

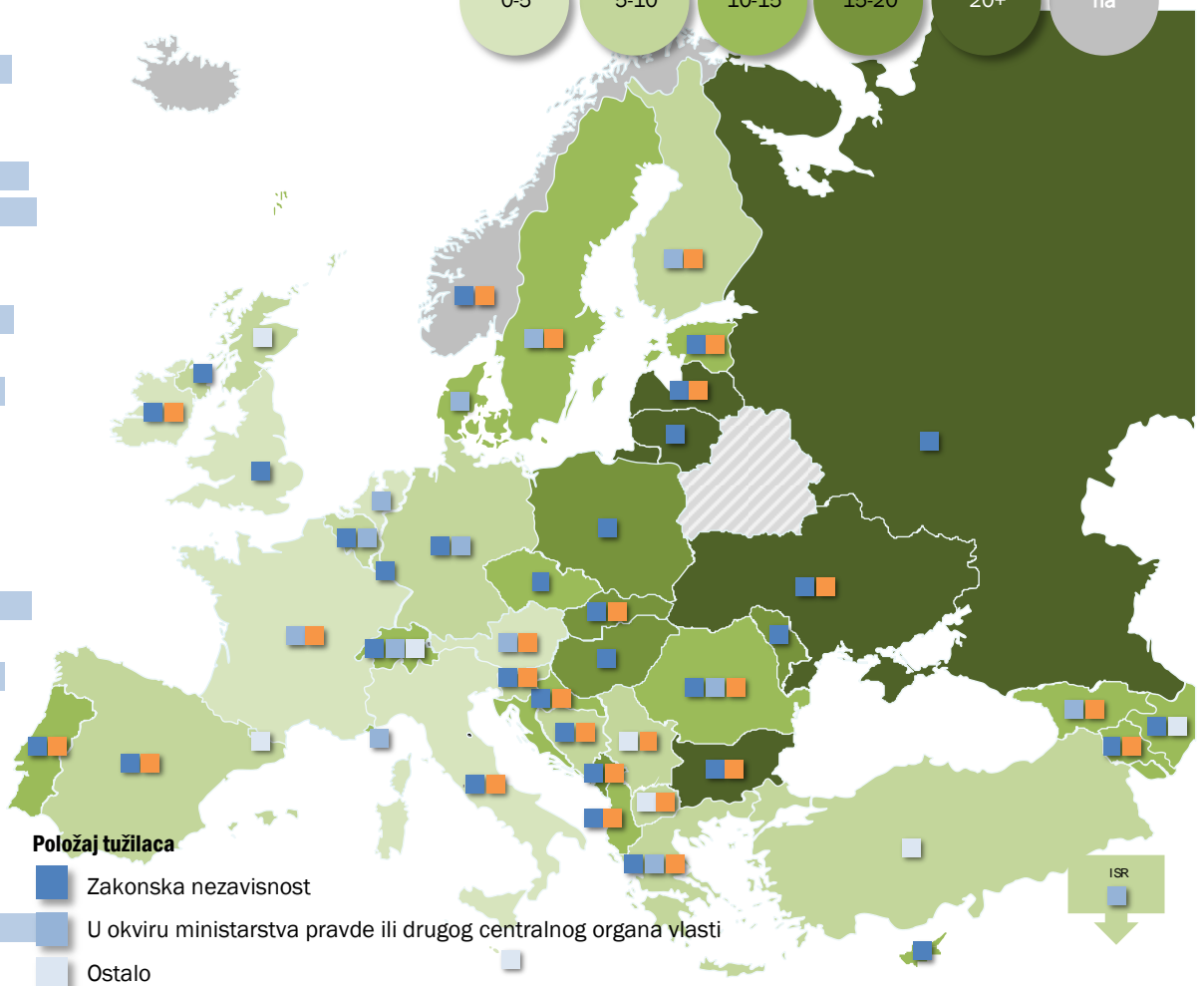
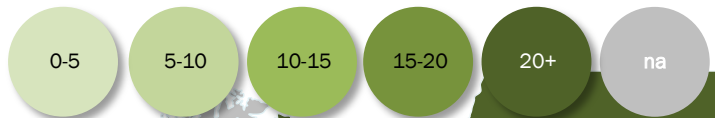
0,1%

2010.-2012.

2012.-2014.

Broj tužilaca na 100 000 stanovnika u 2014. godini

► Tabele 3.22 i 3.25

Položaj tužilaca

■ Zakonska nezavisnost

■ U okviru ministarstva pravde ili drugog centralnog organa vlasti

■ Ostalo

■ Propis kojim se sprečava davanje instrukcija tužiocima za postupanje u konkretnim predmetima

Prosječan broj javnih tužilaca na 100 000 stanovnika nije se bitnije mijenjao (porast sa 11,1 na 11,3 u periodu između 2010. i 2014. godine).

Međutim, ovim prosjekom su obuhvaćene prilično različite situacije budući da neke države imaju više od 20 javnih tužilaca na 100 000 stanovnika (**Bugarska, Latvija, Litvanija, Rusija, Ukrajina**), dok je u drugim državama ili regijama broj javnih tužilaca na 100 000 stanovnika manji od 5 (**Austrija, Francuska, Irska, Italija, Malta, Nizozemska, Velika Britanija-Engleska i Vels**).

Neke države i entiteti su navele da su, zbog specifičnosti njihovih sistema, ovim podacima osim tužilaca obuhvaćene i druge kategorije zaposlenih.

Iako svaka država ima svoju kulturu i historiju, druga dva faktora mogu objasniti ovaj disparitet: obim ovlaštenja povjerenih javnim tužiocima i broj predmeta koji su im dodijeljeni u rad.

U 11 država zabilježen je trend rasta broja tužilaca u periodu 2010.-2012.-2014. godina (**Andora, Bosna i Hercegovina, Gruzija, Grčka, Mađarska, Latvija, Ruska Federacija, Srbija, Slovenija, Švajcarska i Ukrajina**). Ovo kretanje je od posebne važnosti za prve tri pomenute zemlje. Kada je u pitanju značajno povećanje broja tužilaca u Švajcarskoj, uglavnom u periodu između 2010. i 2012. godine, ono je posljedica ukidanja instituta istražnog sudije i povjeravanja krivičnog gonjenja tužiocima.

Trend smanjenja broja tužilaca bilježi se u **Velikoj britaniji -Engleskoj i Velsu**, ali on u apsolutnom smislu nije toliko uočljiv zbog povećanja broja stanovnika u periodu između 2010. i 2012., te 2012. i 2014. godine. Blagi silazni trend je takođe je zabilježen u **Francuskoj i Litvaniji**.

Detaljna analiza pokazuje veći pad broja tužilaca u **Bugarskoj** između 2012. i 2014. godine. Međutim, ovo je rezultat drugačije metodologije klasifikacije tužilaca koja je korišena u periodu između 2012. i 2014. godine, pri čemu podacima iz 2014. godine nisu obuhvaćeni istražiocima. Smanjenje zabilježeno u **Danskoj** između 2010. i 2012. godine, proizlazi iz nedostatka informacija za 2012. godinu u pogledu broja tužilaca koji rade na upravnim predmetima (*Ledelsessekretariat*) i tužilaca koji rade pri policiji (*Rigspolitiet*).

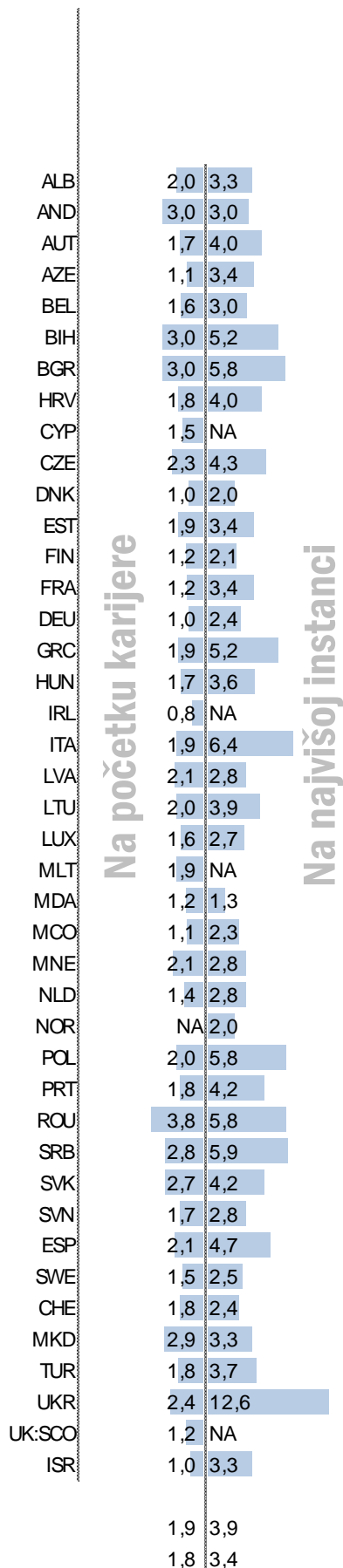
Institucionalni kontekst tužilaštava i posebno njihov odnos sa izvršnom vlasti razlikuje se od države do države ili entiteta. Međutim, načelo funkcionalne nezavisnosti tužilaca pojavljuje se kao osnovna garancija koja je postala i istinski evropski standard. Ova nezavisnost se ocjenjuje u odnosu prema izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, ali i svim drugim vanjskim organima vlasti ili faktorima unutar tužilačkog sistema (vanjska nezavisnost), kao i u smislu organizacionog modela tužilaštva (unutrašnja nezavisnost). Usklađivanje domaćih zakona je sve očitiji trend u odnosu na ova dva aspekta.

Trideset dvije države ili entiteta su navele da je nezavisnost tužilaštava garantovana zakonom, i to obično ustavom. Trinaest država je navelo da je njihov tužilački sistem pod ingerencijom ministra pravde ili nekog drugog organa centralne vlasti. Konačno, svega 8 država, od kojih su neke već odgovorile pozitivno na prvo pitanje, navele su da je situacija kod njih drugačija. Odgovore treba posmatrati u svjetlu komentara koje su države dale.

Jedan od bitnih parametara za ocjenu funkcionalne nezavisnosti tužilaštava je razlika između opštih i konkretnih instrukcija koje izvršna vlast upućuje tužilaštvima. Opšte instrukcije spadaju u nadležnost ministra pravosuđa i one definišu opšte pravce kaznene politike, dok zabrana davanja konkretnih instrukcija predstavlja garanciju nezavisnosti tužilaca. Iako se svega 25 država izričito poziva na odredbe ustava (Grčka, Italija, Švedska), zakonske odredbe (npr. Jermenija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Francuska, Finska, Gruzija, Irska, Latvija, Luksemburg, Monako, Crna Gora, Portugal, Slovenija, Španija, Ukrajina) ili propise o zabrani davanja instrukcija tužiocima u vezi sa preduzimanjem krivičnog gonjenja, gotovo sve države ili regije u svojim komentarima objašnjavaju da postoji ova razlika između opštih i konkretnih instrukcija u njihovim pravnim sistemima.

Prosječna bruto plata tužilaca u odnosu na prosječnu domaću bruto platu u 2014. godini

► Tabela 3.39

Na plate tužilaca neizbježno utiče njihov zakonski položaj koji se razlikuje od države do države, što u odnosu na sudije otežava poređenje. U pojedinim državama, javni tužioc su u slučajnom položaju kao sudije, dok u drugim državama tužilačka ovlaštenja, ili barem jedan njihov dio, vrši policija. U zavisnosti od toga se značajno razlikuje i nivo plata.

U Albaniji, Austriji, Belgiji, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Hrvatskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Grčkoj, Mađarskoj, Italiji, Luksemburgu, Monaku, Portugalu, Slovačkoj, Španiji i Turskoj, plate sudija i tužilaca su gotovo identične, i na početku karijere, i na vrhovnom sudu.

Tužioc na početku karijere su plaćeni više od prosječnog nacionalnog bruto dohotka (u prosjeku 1,9 puta više), osim u **Irskoj** gdje je, nakon ustavnih amandmana iz 2011. godine, donesen zakon kako bi se omogućilo smanjenje plata u javnom sektoru, u sklopu hitnih finansijskih mjera donešenih u javnom interesu. Najveće razlike postoje u **Rumuniji** (3,8), te **Andori**, **Bosni i Hercegovini**, **Bugarskoj** (3), **Ukrajini** (2,9), **Srbiji** (2,8) i Slovačkoj (2,7). Sa druge strane, u **Danskoj**, **Njemačkoj**, **Monaku** i, u manjoj mjeri, **Holandiji** i **Švajcarskoj**, bruto plate javnih tužilaca na početku karijere približne su nacionalnoj bruto plati, koja je u stvarnim pokazateljima u tim zemljama znatno veća u odnosu na druge evropske države ili regije.

Kada je u pitanju prosječan nacionalni bruto dohodak, tužioc na kraju svog radnog vijeka najveće plate imaju **Italiji** (6,4), **Srbiji** (5,9), **Bugarskoj**, **Poljskoj** i **Rumuniji** (5,8). Kada je riječ o **Ukrajini** i važnom koeficijentu odnosa plate na kraju karijere u poređenju sa bruto nacionalnim dohotkom (12,6), treba napomenuti da je ova zemlja za 2014. godinu navela platu glavnog tužioca.

Razlika između plata na početku i plata na kraju karijere manja je u **"Bivšoj Jugoslavenskoj Republici Makedoniji"**, **Švajcarskoj**, **Crnoj Gori**, **Latviji** i **Finskoj**. U **Švajcarskoj**, pod pretpostavkom da pri Vrhovnom sudu ne postoji tužilac, plata koja je navedena odgovara najvišoj plati federalnog tužioca koji je na 29. mjestu po visini primanja. Najviša razlika postoji u **Ukrajini**, **Italiji**, **Grčkoj**, **Poljskoj** i **Srbiji**. U tom pogledu, kako što je prethodno navedeno, u **Italiji** plata tužioca ne zavisi od njegovog položaja već od iskustva.

Obim posla tužilaca u 2014. godini

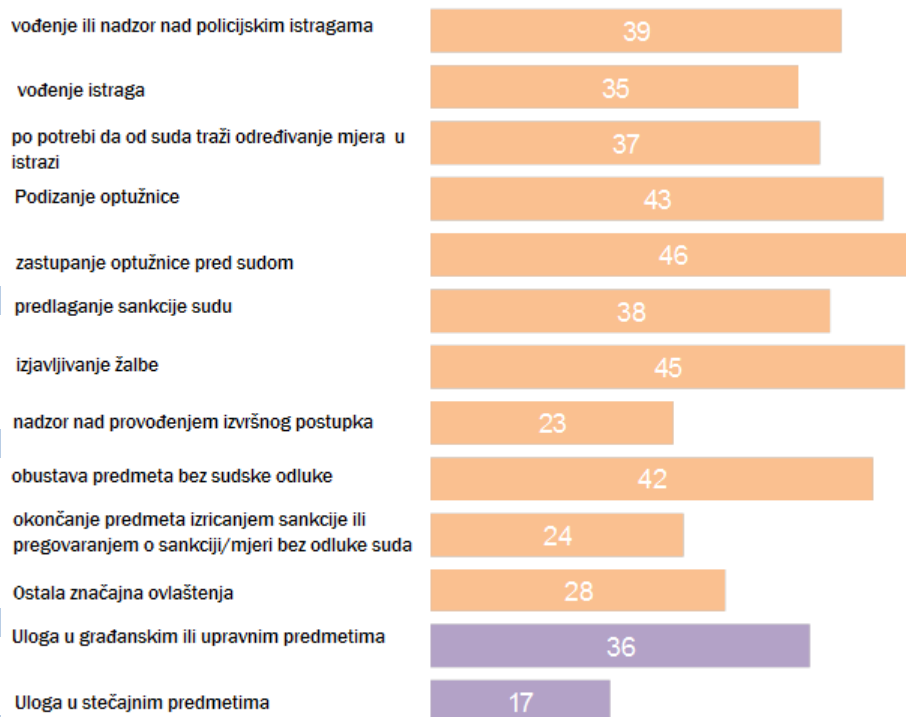
► Tabela 3.30

	Broj tužilaca na 100 000 stanovnika	Broj predmeta na 100 stanovnika	Broj ovlaštenja tužilaca
ALB	11	1,5	12
AND	6	6,2	10
ARM	10	NA	9
AUT	4	6,1	10
AZE	11	NA	8
BEL	8	5,9	12
BIH	10	1,7	12
BGR	20	1,9	12
HRV	13	1,5	12
CYP	13	NA	6
CZE	12	3,8	11
DNK	12	3,6	8
EST	13	2,4	10
FIN	7	1,5	6
FRA	3	7,4	13
GEO	12	1,2	9
DEU	6	5,7	11
GRC	5	NA	11
HUN	19	1,8	13
IRL	2	0,3	6
ITA	3	5,5	8
LVA	23	0,7	12
LTU	25	3,5	12
LUX	8	10,8	13
MLT	3	NA	6
MDA	20	1,9	10
MCO	11	7,2	13
MNE	17	1,6	11
NLD	5	1,2	11
NOR	NA	7,4	8
POL	15	2,7	11
PRT	14	NA	12
ROU	12	3,5	11
RUS	23	0,6	10
SRB	9	2,8	9
SVK	17	1,8	12
SVN	9	4,2	10
ESP	5	NA	10
SWE	10	5,4	8
CHE	11	6,6	10
MKD	10	1,9	8
TUR	7	4,4	10
UKR	31	0,0	9
UK:ENG&WAL	4	1,1	5
UK:NIR	9	1,7	5
UK:SCO	9	4,6	8
ISR	7	1,3	6
	11	3,4	Prosjek
	10	2,7	Medijana

Uloge i odgovornosti tužilaca u 2014. godini

(broj država)

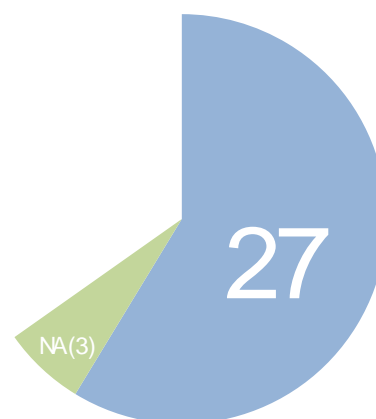
► Slike 3.27 i 3.28

Ostala lica koja vrše ovlaštenja slična tužilačkim

(Broj država)

► Slika 3.32

Opterećenost tužilaca se može mjeriti na osnovu broja javnih tužilaca (te, gdje je to primjenjivo, i broja drugog osoblja koje vrši slične dužnosti kao tužioci), broja predmeta koje zaprimaju tužioci, kao i širine njihovih nadležnosti. Prethodno navedeni podaci predstavljaju pokazatelje opterećenosti tužilaca, pri čemu su obzir uzeti i ovi različiti parametri.

Bez sumnje, najviše opterećeni tužioci su oni u **Francuskoj**, koja ima gotovo najmanji broj tužilaca u Evropi (2,8 na 100 000 stanovnika), i istovremeno se moraju nositi sa najvećim prilivom predmeta (7 predmeta na 100 stanovnika), a uz sve to moraju vršiti rekordan broj različitih ovlaštenja (13). U svjetlu tih kriterija, tužioci u **Austriji, Irskoj i Italiji** su takođe izuzetno opterećeni količinom posla. Ovo opažanje se treba posmatrati zajedno sa napomenom da u ovim zemljama i drugo osoblje vrši dužnosti slične dužnostima tužilaca, premda nije moguće, na osnovu raspoloživih podataka, izmjeriti uticaj tog faktora na opterećenost tužilaca. **Holandija** takođe ima mali broj tužilaca, ali i je u toj zemlji i priliv predmeta manji.

Za razliku od navedenog, većina zemalja u centralnoj i istočnoj Evropi imaju značajan broj tužilaca (više od 10 ili više od 20 tužilaca na 100 000 stanovnika), i relativno mali priliv predmeta (manje od 4 predmeta na 100 stanovnika), iako je područje njihove nadležnosti široko (oko 10 različitih nadležnosti). Ovo je naročito slučaj u **Ukrajini** (više od 30 tužilaca na 100 000 stanovnika i manje od 1 predmeta na 100 stanovnika), **Ruskoj Federaciji** (više od 23 tužioca na 100 000 stanovnika i 1 predmet na 100 stanovnika), **Bugarskoj, Mađarskoj, Latviji, Litvaniji, Republici Moldaviji, Crnoj Gori, Slovačkoj, Poljskoj**. Ova pojava je izražena u zemljama u kojima drugo osoblje vrši ovlaštenja slična tužilačkim.

U 2014. godini, broj predmeta koji dolaze pred tužioce je bio veoma nizak u **Ukrajini** (18 985) i u određenoj mjeri i u **Irskoj i Ruskoj Federaciji**. U **Irskoj**, policija (*An Garda Síochána*) takođe vrši tužilačke nadležnosti kada su u pitanju prekršaji. Krivično gonjenje vrše pripadnici nezavisne advokatske komore koji postupaju u ime direktora tužilaštva, a 32 državna advokata vrše krivično gonjenje u skladu sa ugovorom sa rukovodiocem tužilaštva izvan Dablina. Podaci koje su dostavile obje zemlje se odnose samo na predmete kojima se bavi isključivo tužilaštvo.

3.3 Nesudijsko osoblje

Pored sudija, za efikasno funkcionisanje sudskog sistema od ključne važnosti je i stručno osoblje sa definisanim ulogama i priznatim statusom.

Kao i u prethodnim izvještajima, i ovdje se pravi razlika među 5 vrsta nesudijskog osoblja:

- Funkcija "Rechtspfleger", inspirisana austrijskim i njemačkim sistemom, je, prema Evropskom udruženju *rechtspfleger-a* (EUR), nezavisna sudska funkcija koja je ustavna kategorija i vrši zakonom propisane zadatke; *Rechtspfleger* ne pomaže sudiji nego radi uporedo sa sudijom i može obavljati više pravnih zadataka, na primjer u oblastima porodičnog ili nasljednog prava; nadležan je i za nezavisno donošenje sudskih odluka o davanju državljanstva, naloga za isplatu, izvršenje sudskih odluka, aukcije nepokretne imovine, krivičnim predmetima i izvršenju presuda u krivičnim stvarima; on/ona je krajnje nadležna za vršenje administrativno sudskih zadataka. *Rechtspfleger*, do određenog stepena, spada u kategoriju između sudije i nesudijskog osoblja, kao što su registrari;
- Nesudijsko osoblje čiji je zadatak da direktno pomaže sudijama. Sudijski savjetnici i registrari pomažu sudijama u njihovim sudskim aktivnostima (naročito na ročištima) i eventualno ovjeravaju akte;
- Osoblje zaduženo za razna administrativna pitanja i rukovođenje radom suda;
- Tehničko osoblje zaduženo za IT opremu, sigurnost i čišćenje;
- Ostalo nesudijsko osoblje

3. STRUČNO OSOBLJE Nesudijsko osoblje

Broj nesudijskog osoblja na jednog profesionalnog sudiju u 2014. godini

► Tabela 3.40

Prosjek 3,9
Medijana 3,4

ALB	2,4
AND	4,4
AUT	2,9
AZE	4,3
BEL	3,3
BIH	3,1
BGR	2,7
HRV	4,1
CYP	4,8
CZE	3,1
DNK	5,1
EST	4,4
FIN	2,2
FRA	3,2
GEO	4,6
DEU	2,8
GRC	2,5
HUN	2,9
IRL	5,8
ITA	3,2
LVA	3,2
LTU	3,5
LUX	0,9
MLT	9,5
MDA	4,9
MCO	1,3
MNE	3,4
NLD	3,1
NOR	1,5
POL	4,1
PRT	2,9
ROU	2,2
SRB	3,7
SVK	3,4
SVN	3,6
ESP	9,1
SWE	4,2
CHE	3,6
MKD	3,7
UK:ENG&WAL	9,4
UK:SCO	8,0
ISR	5,5

Kretanje evropskog prosjeka nesudijskog osoblja na profesionalnog sudiju

► Tabela 3.40

+4,71%

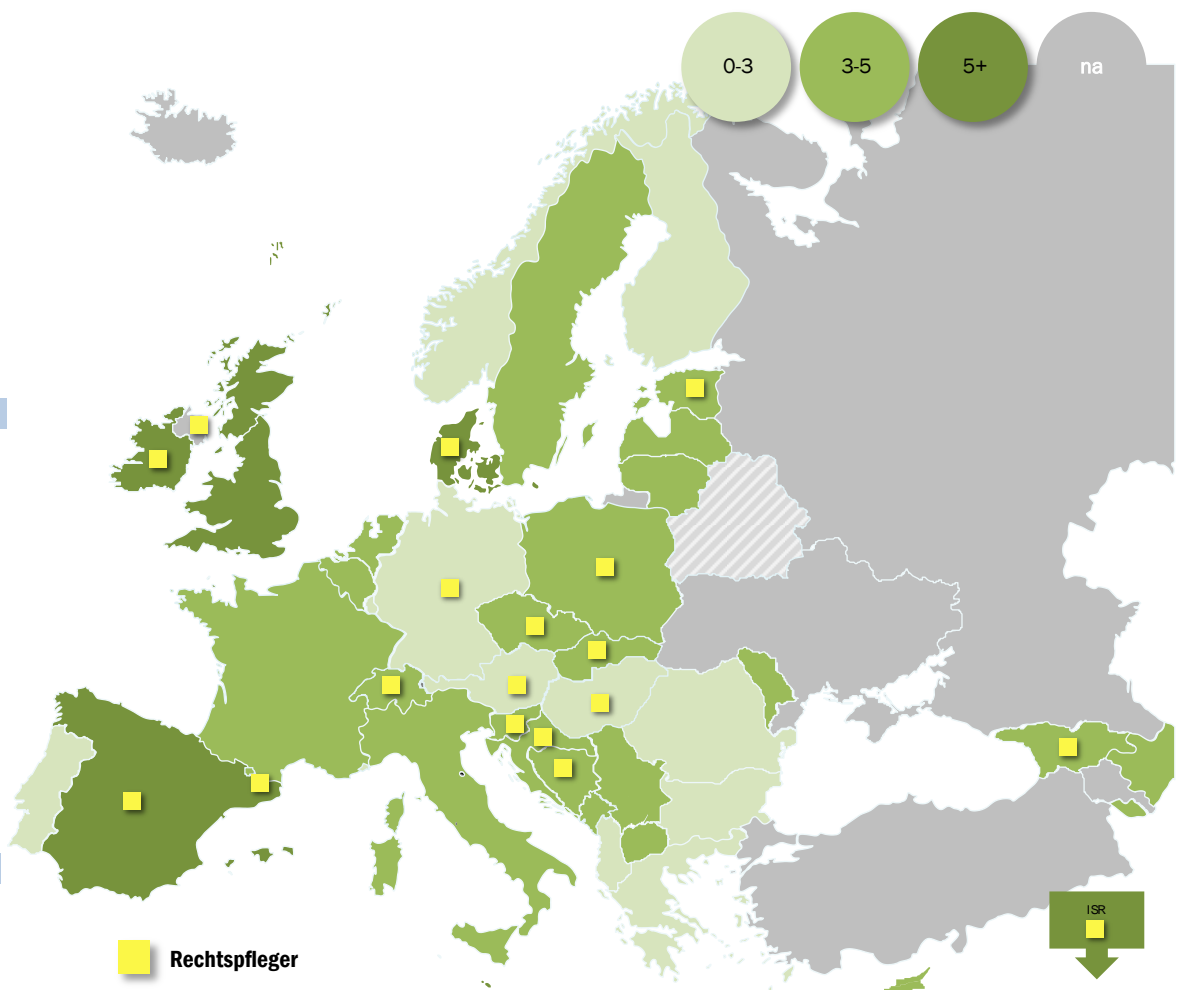
-0,44%

2010-2012

2012-2014

Broj nesudijskog osoblja na jednog profesionalnog sudiju u 2014.

► Tabela 3.40 i 3.43

Podaci iz 2014. godine nisu bili dostupni za **Njemačku**, te su stoga korišteni podaci iz 2013. godine za ovaj dio. Što se tiče **Italije**, podaci koji se odnose na upravne sudove nisu uzeti u obzir za odgovor na pitanje 52.

3. STRUČNO OSOBLJE

Nesudijsko osoblje

Ovaj omjer između nesudijskog osoblja i profesionalnih sudija omogućava procjenu u smislu kakvu pomoć sudija ima i da li se ta situacija mijenja.

Ovaj omjer se mora tumačiti sa oprezom iz sljedećih razloga:

- Kako je navedeno i za sudije, značajan dio sudijskih funkcija se može povjeriti sudijama porotnicima koji takođe moraju imati pomoć, što znači da je određeno nesudijsko osoblje u takvim slučajevima angažovano u radu sa sudijama porotnicima, čime se mijenjaju implikacije posmatranog omjera.
- 16 država je navelo broj *Rechtspfleger*-a ili sličnog osoblja. Oni sudijske funkcije izvršavaju nezavisno, te se stoga ne mogu smatrati pomoćnim sudijama.
- Promjena omjera u protekla tri kruga evaluacije se takođe mora tumačiti u svjetlu promjene broja sudija i nesudijskog osoblja. Ako značajan broj sudija ode u penziju i ne bude odmah zamijenjen, omjer će se povećati, a da takva promjena nije uzrokovana povećanjem broja nesudijskog osoblja. Slično tome, ako se poveća broj sudija, omjer će se smanjiti premda je broj nesudijskog osoblja ostao isti.
- Konačno, pregled komentara koje je dostavilo nekoliko država odnosno entiteta pokazuje da je situacija u svakoj državi odnosno entitetu često veoma različita, posebno kada je riječ o obimu zadataka koji se povjeravaju nesudijskom osoblju. Shodno tome, teško je biti siguran da će predložena razlika među pet kategorija nesudijskog osoblja vjerno odražavati situaciju u svakoj državi odnosno entitetu. Ovo može dovesti u pitanje pouzdanost podataka koji se prikupljaju i lekcija koje se iz toga mogu naučiti.

Prosjek od 3,9 za 2014. godinu je potrebno cijeniti imajući na umu ove konkretne rezerve. **On predstavlja blago povećanje u odnosu na podatke iz 2010. godine (3,8) i identičan je prosjeku za 2012. godinu (3,9).**

Ali ova stabilnost tokom određenog vremenskog perioda obuhvata i značajne praznine za svaki ciklus evaluacije. Iako u nekim državama ili entitetima sa sudijom radi prilično veliki tim (**Malta, VB-Engleska i Vels, VB-Škotska**) koji broji od 7 do više od 10 uposlenika na jednog sudiju, to je vjerovatno zbog sudske organizacije koja je karakteristična za precedentno pravo. **Španija** takođe pripada ovoj grupi država. U drugim državama, broj nesudijskog osoblja je mnogo manji (**Albanija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Češka Republika, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Italija, Latvija, Luksemburg, Monako, Crna Gora, Holandija, Norveška, Portugal, Rumunija i Slovačka**) sa prosjekom od 3 uposlenika ili manje.

Izuzimajući države precedentnog prava i entitete (**entitete Velike Britanije, Irska i Malta**), prosječan broj nesudijskog osoblja po jednom profesionalnom sudiji za 2014. godinu je spao sa 3,9 na 3,5.

3. STRUČNO OSOBLJE

Nesudijsko osoblje

Kako je prethodno navedeno, 16 država ili entiteta su dostavili kvantitativne podatke za kategoriju *Rechtspfleger-a* ili slična tijela.

Polovinu nesudijskog osoblja čine referenti i pomoćnici čiji je zadatak da direktno pomažu sudijama u njihovim sudijskim aktivnostima.

Administrativne i rukovodeće funkcije u sudovima vrši oko 20% nesudijskog osoblja sa određenim neobičnim situacijama jer je 7 država navelo da osoblje koje je posebno raspoređeno na te poslove predstavlja više od 40 % njihovog ukupnog nesudijskog osoblja (**Belgija, Bosna i Hercegovina, Danska, Estonija, Slovenija, Švicarska, "bivša jugoslovenska Republika Makedonija"**). U **Švicarskoj** na primjer, kategorija osoblja zaduženog za administraciju i rukovođenje sudovima obuhvata i osoblje odgovorno za administraciju i upravljanje sudskim spisima.

Najočigledniji dokaz poteškoća u određivanju zajedničkog nazivnika među evropskim državama i entitetima, kada je riječ o nesudijskom osoblju, je potkategorija "ostalo nesudijsko osoblje". Sadržaj ove kategorije varira od osoblja konkretnih sudova ili tijela, kao na primjer Vrhovni sud i Ured za upravljanje pravosudnim budžetom u **Albaniji**, ili Odjel za osiguranje tajnog režima i Odjel Vrhovnog suda za sudsku praksu u **Latviji**, pa sve do osoblja zaduženog za spise predmeta u **Austriji** (Kanzlei), pripravnika u **Češkoj Republici**, osoblja zaduženog za sudsku dokumentaciju u **Češkoj Republici** i **Monaku**, sudski prevodioci u **Estoniji**, asistenti, recepcioneri, portiri i ostali u **Italiji**, konsultanti Vrhovnog suda u **Latviji**, prevodioci i sudski psiholozi u **Litvaniji**, socijalni radnici u **Monaku**, savjetnici, sekretari, kuriri u **Crnoj Gori**, dodatne sudije, sudijski asistenti i probacijski savjetnici u **Rumuniji**, sudska policija u "bivšoj jugoslovenskoj Republici Makedoniji", daktilografi u **Izraelu** itd. **Mađarska** je 2014. godine ovom kategorijom obuhvatila osoblje zaduženo za različite administrativne poslove i upravljanje sudovima kao i tehničko osoblje.

Zaključak je da bi poređenje kategorija nesudijskog osoblja bilo neprikladno, pa čak i nemoguće.

Trebalo bi se takođe pokušati bolje ocijeniti udio rukovođenja u administrativnim zadacima (3. kategorija zadataka nesudijskog osoblja), te težinu poslova koji se povjeravaju vanjskim saradnicima. Takođe bi bilo uputno bolje utvrditi inovativne organizacije čijem su nezavisnom nesudijskom osoblju Ustav ili zakon povjerali sudijske funkcije, radi skraćivanja vremena postupanja u jednom dijelu postupka.

3.4 Saradnici javnih tužilaca

Saradnici tužilaca na jednog javnog tužioca u 2014.

► Tabela 3.45

	Prosjek 1,5
	Medijana 1,2
AND	1,0
ARM	0,6
AUT	1,2
AZE	0,7
BEL	2,9
BIH	1,7
BGR	2,0
HRV	1,8
CYP	0,6
CZE	1,2
DNK	0,7
EST	0,5
FIN	0,4
GEO	0,8
DEU	2,2
HUN	1,5
IRL	1,0
ITA	4,2
LVA	0,9
LTU	0,8
LUX	2,3
MLT	1,7
MDA	0,5
MCO	1,5
MNE	1,5
NLD	4,7
POL	1,2
PRT	1,1
ROU	1,3
SRB	1,8
SVK	1,0
SVN	1,4
ESP	0,8
SWE	0,4
CHE	1,9
MKD	1,2
TUR	2,5
UKR	0,4
UK:ENG&WAL	1,7
UK:NIR	2,3
UK:SCO	2,3
ISR	0,9

Kao što je to slučaj sa sudijama, javni tužioci imaju pomoć osoblja koje obavlja veoma različite zadatke kao što su sekretarski, istraživanje, priprema predmeta, odnosno pomoć u postupku. Zakonom se netužilačkom osoblju (*Rechtspfleger* ili njegov ekvivalent) takođe mogu povjeriti neki poslovi tužilaca.

Prosječan broj osoblja je zadržao stabilnost (1,5) u periodu od 2010. do 2014. godine. Glavni razlog za varijacije koje su uočene u ovom periodu se odnose na promjene u metodologiji predstavljanja podataka koje koriste države odnosno entiteti, a zbog postojećih neslaganja između nacionalnih definicija netužilačkog osoblja i terminologije koju koristi CEPEJ. Pored toga, **Luksemburg** je naveo da je došlo do opšteg povećanja broja državnih službenika na svim nivoima u 2012. godini, što se takođe odrazilo na broj osoblja koje pomaže tužiocima. U **Slovačkoj**, povećanje broja netužilačkog osoblja je posljedica organizacionih promjena u tužilaštvima. Vojna tužilaštva su 2011. godine ukinuta, a svi uposleni su raspoređeni u tužilaštva. Konačno, značajno povećanje broj zaposlenih u državnom tužilaštvu u **Sloveniji** u 2014. godini je rezultat vladine odluke da ojača borbu protiv korupcije i drugih oblika kriminala kako je definisano tužilačkom politikom.

U nekim državama ili entitetima, nivo popunjenosti ovih radnih mjesta je srazmjerno mali s obzirom da oni predstavljaju manje od jednog uposlenika po jednom javnom tužiocu (**Armenija, Azerbejdžan, Kipar, Danska, Estonija, Finska, Gruzija, Latvija, Litvanija, Republika Moldavija, Španija, Švedska, Ukrajina i Izrael**).

Međutim, u drugim državama i entitetima, ovo osoblje je zastupljeno sa više od 2 uposlena na jednog tužioca (**Belgija, Bugarska, Njemačka, Italija, Luksemburg, Holandija, Turska, VB- Sjeverna Irska i VB-Škotska**), što je, u svakom slučaju, skromno u poređenju sa stanjem nesudijskog osoblja u nekim državama (*supra*).

Komentari koje su države i entiteti dali u vezi sa ovom stavkom se uglavnom odnose na metode procjene broja osoblja koje ponekad i istovremeno radi na drugim zadacima, na povremene fluktuacije u broju ovog osoblja koje može biti vezano i za druge organe, ili na razvoj polja njihove stručnosti. U **Francuskoj**, asistenti tužilaca su podređeni direktoru službi registara, koji blisko saraduje sa predsjednikom suda i nadležnim tužiocem. Shodno tome, podaci o netužilačkom osoblju se ne mogu razdvojiti od opštih podataka o osoblju koji su dati u tabeli 3.40. Pored toga, specijalizirani odjeli u tužilaštvima se mogu za pomoć obratiti specijaliziranim asistentima pri drugim administracijama kada rade na kompleksnijim predmetima (u 2014. godini 44 specijalizirana asistenta).

3.5 Advokati

Poštivanje rada advokata je ključno za vladavinu prava. Preporuka Rec (2000)21 Komiteta Ministara Savjeta Evrope, o slobodi obavljanja advokatske djelatnosti, definiše advokata kao *"lice kvalifikovano i ovlašteno u skladu sa domaćim zakonom da zastupa i postupa u ime klijenta, da se bavi pravnom djelatnošću, da se pojavljuje pred sudovima odnosno savjetuje i zastupa klijente u pravnim stvarima"*.

Prema ovoj definiciji, advokatu se može povjeriti pravno zastupanje klijenta pred sudom, kao i odgovornost za pružanje pravne pomoći.

U određenim državama ili entitetima se koriste drugi nazivi i definicije za advokata, kao na primjer *solicitor* (osoba koja daje pravne savjete i priprema pravne dokumente) i *barrister* (osoba koja zastupa klijente pred sudom). U **VB- Engleskoj** i **Velsu** su '90-ih godina *solicitori* stekli dodatne kvalifikacije *solicitor-advokat* kada im je dozvoljeno da zastupaju pred višim sudovima. Kada je riječ o **Irskoj**, *solicitori* su imali puna prava zastupanja pred svim sudovima od ranih 1970-ih. Riječ "advokat" se takođe koristi u sličnom značenju kao termin "advokat" koji se spominje u ovom izvještaju (lice ovlašteno da se bavi pravom, zastupa tužbe i daje pravne savjete).

Iz praktičnih razloga, u ovom izvještaju je korištena definicija advokata iz Preporuke Rec(2000)21, pod uslovom da njegova mogućnost poduzimanja pravnih radnji u ime klijenta utiče na aktivnost sudova. Gdje je to moguće, pravit će se razlika među prethodno navedenim kategorijama.

Kvalitet pravosuđa zavisi od mogućnosti stranke da ima zastupnika i optuženika da iznese svoju odbranu, pri čemu obje funkcije treba da vrše stručna lica koja su kvalifikovana, kompetentna, dostupna, i koja mogu garantovati etičnost i rade uz razumnu naknadu.

Broj advokata na 100 000 stanovnika u 2014.

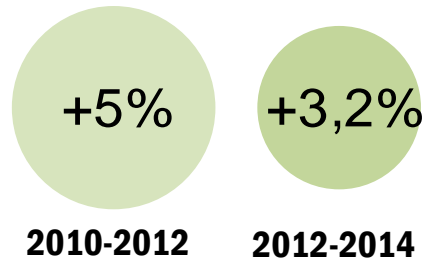
► Tabela 3.47

Prosjek 149
Medijana 108

ALB	86
AND	242
ARM	53
AUT	94
AZE	10
BEL	162
BIH	37
BGR	176
HRV	106
CYP	363
CZE	113
DNK	108
EST	71
FIN	39
FRA	94
GEO	102
DEU	202
GRC	388
HUN	132
IRL	251
ITA	368
LVA	68
LTU	68
LUX	387
MLT	346
MDA	51
MCO	82
MNE	122
NLD	105
NOR	142
POL	137
PRT	283
ROU	104
RUS	48
SRB	118
SVK	107
SVN	79
ESP	291
SWE	57
CHE	140
MKD	108
TUR	112
UKR	NQ
UK:ENG&WAL	315
UK:NIR	41
UK:SCO	209
ISR	684

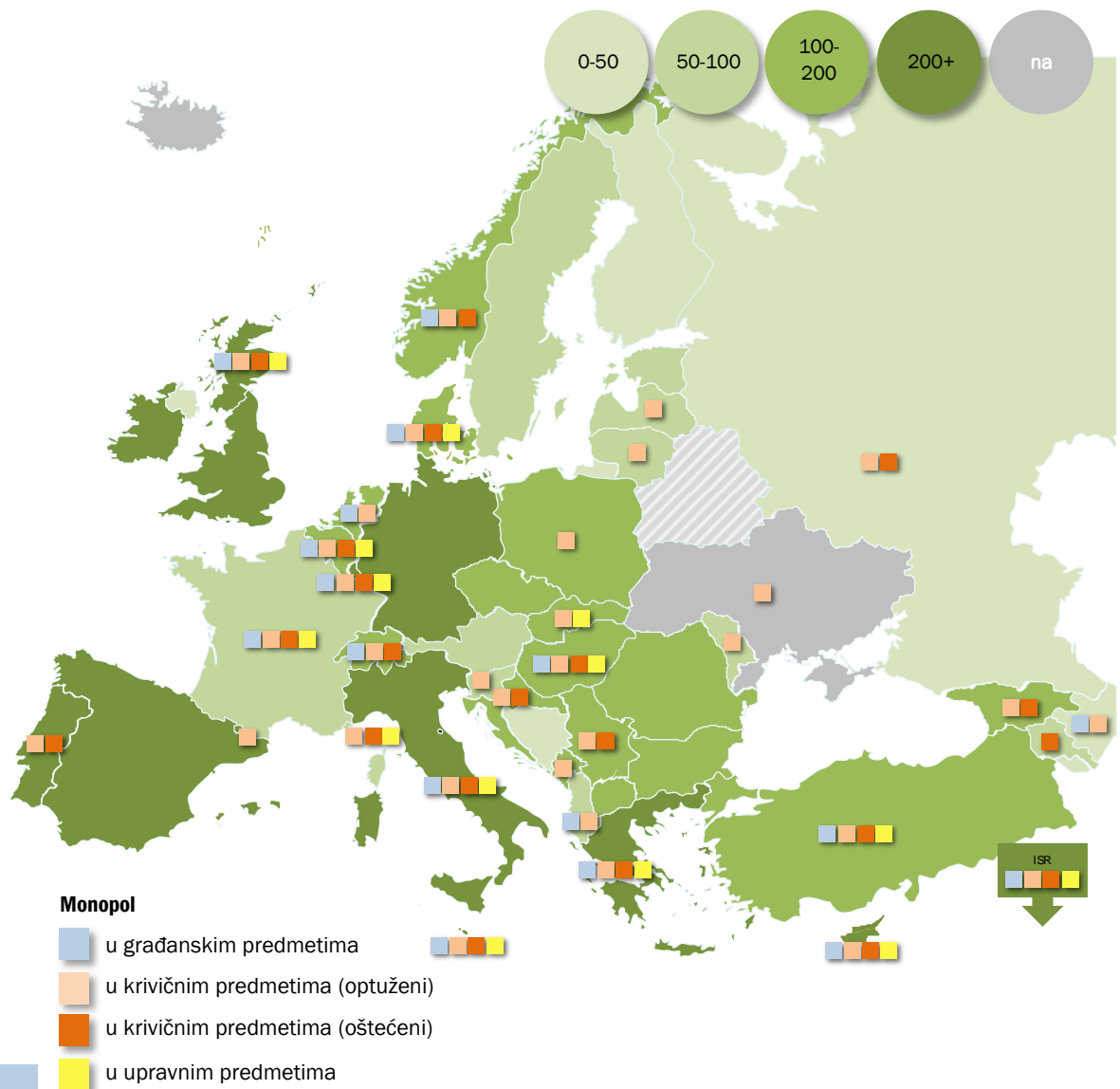
Kretanje evropskog prosjeka broja advokata

► Tabela 3.47

Broj advokata na 100 000 stanovnika u 2014.

► Tabele 3.47 i 3.49

Uz izuzetak **Albanije** i **Ukrajine**, koje su navele značajno smanjenje broja advokata, u gotovo svim ostalim državama članicama ili entitetima, broj advokata se redovno i značajno povećavao u periodu od 2010. do 2014. godine, krećući se u prosjeku od 25 663 do 28 170 advokata.

Potrebno je dodati da u 4 države odnosno entiteta broj advokata koji su navedeni obuhvata i pravne savjetnike bez navođenja broja tih savjetnika (**Kipar, Portugal, VB-Engleska i Vels i Izrael**).

I konačna napomena, interesantno je skrenuti pažnju na pitanje advokatskog monopola na pravno zastupanje. Takav monopol je prisutan u krivičnim stvarima u 33 države ili entiteta kada je riječ o optuženim licima i u 22 države ili entiteta kada je riječ o oštećenim. Kada je riječ o građanskim postupcima, advokati imaju monopol u 18 država ili entiteta, dok je u upravnim postupcima njihov monopol osiguran u 14 država odnosno entiteta. U 13 država ili entiteta, advokati nemaju monopol na pravno zastupanje kao opšte pravilo za sve vrste postupaka.

U stvari, domaći zakonodavci uglavnom propisuju advokatski monopol kao princip, uz navođenje izuzetaka od tog pravila ili propisuju princip odsustva tog monopola uz izuzetak određenih specifičnih kategorija predmeta, postupaka (iznad određene vrijednosti), sudova (određeni specijalizirani tribunali i često vrhovni sud i žalbeni sudovi) ili lica za koja je pravno zastupanje od strane advokata obavezno.

Generalno gledano, u građanskim stvarima pred prvostepenim sudovima, uključujući i radne sporove i privredne predmete, funkciju zastupanja pred sudovima može vršiti i tužilac (supra), predstavnici udruženja, ustanova ili javni organi, NVO, sindikati, članovi porodice (roditelji, bračni partneri, drugi srodnici), notari, pravni savjetnici ili lica sa diplomom magistra prava, advokatski pomoćnici ili izvršitelji, pripravnici, pa čak i bilo koja osoba koja ima punu poslovnu sposobnost. U velikoj većini država i entiteta, stranka se može sama zastupati.

U krivičnim stvarima, pravno zastupanje oštećenih mogu vršiti javni tužioc, članovi porodice, udruženja za zaštitu žrtava, osobe sa diplomom magistra prava, zastupnici maloljetnih osoba, NVO i druge sposobne osobe. U nekim državama odnosno entitetima, oštećeni se mogu sami zastupati pred sudovima. Načelo advokatskog monopola se u suštini primjenjuje na optužene, premda bi i tu moglo biti izuzetaka (samo-zastupanje, srodnici, advokatski pomoćnici, univerzitetski profesori, itd.).

U nekim slučajevima je potrebno odobrenje sudije da bi se odstupilo od pravila o obaveznom zastupanju od strane advokata (na primjer u **Njemačkoj**, u krivičnim stvarima, za druga lica osim advokata i profesora prava na njemačkim univerzitetima; u **Ruskoj Federaciji** u krivičnim stvarima i to samo pored postojećeg profesionalnog advokata; u Crnoj Gori u građanskim i upravnim stvarima; u **Norveškoj** inače).

U upravnim stvarima, opšte pravilo je da nema monopola, a kategorije osoba i organa koji su nadležni da postupaju pred sudovima su jednako šarolike kao i u građanskim stvarima.

4. SUDOVI I KORISNICI

4.1 Organizacija sudskog sistema

Sudovi vrše različite poslove u skladu sa svojim nadležnostima propisanim zakonom. U većini slučajeva, sudovi postupaju u građanskim i krivičnim predmetima, te eventualno upravnim sporovima. Pored toga, sudovi mogu biti zaduženi za vođenje registara (zemljišnih, privrednih, građanskih, itd.), te imaju specijalizirane odjele za izvršne predmete. Stoga je potrebno pažljivo pristupiti poređenju sudskih sistema među državama odnosno entitetima, uzimajući u obzir njihove različite nadležnosti.

Mreže sudova u 48 država odnosno entiteta se razlikuju od onih u kojima većinu predmeta rješavaju sudovi opšte nadležnosti do onih u kojima značajan dio sporova rješavaju specijalizirani sudovi. U 19 država odnosno entiteta specijalizirani prvostepeni sudovi ili uopšte ne postoje (**Andora, Češka Republika, Gruzija, VB-Sjeverna Irska**) ili postoji samo nekoliko specijaliziranih prvostepeni sudova (**Armenija, Bosna i Hercegovina, Danska, Latvija, Litvanija, Republika Moldavija, Holandija, Norveška, Poljska, Slovenija, Rumunija, Ruska Federacija, "bivša jugoslovenska Republika Makedonija", Ukrajina, VB-Engleska i Vels, VB- Škotska**). S druge strane, specijalizirani sudovi predstavljaju više od 30% prvostepeni sudova u **Hrvatskoj, Francuskoj, Portugalu** pa čak i do 50% u **Belgiji, Malti i Monaku**.

Specijalizirani prvostepeni sudovi se bave raznim stvarima. Većina država odnosno entiteta koji su učestvovali su naveli specijalizirane upravne sudove, privredne sudove i sudove za radne sporove. Nekoliko država odnosno entiteta je navelo sudove koji se bave na primjer vojnim predmetima, porodičnim predmetima, izvršenjem odnosno provođenjem krivičnih sankcija, stanarinom i stanarskim pravima. Posebni sudovi postoje na primjer u **Finskoj** (Viši sud za opoziv: za postupanje po tužbama protiv ministara), **Španiji** (nasilje nad ženama) i **Turskoj** (građanski i krivični sudovi za zaštitu prava intelektualnog vlasništva).

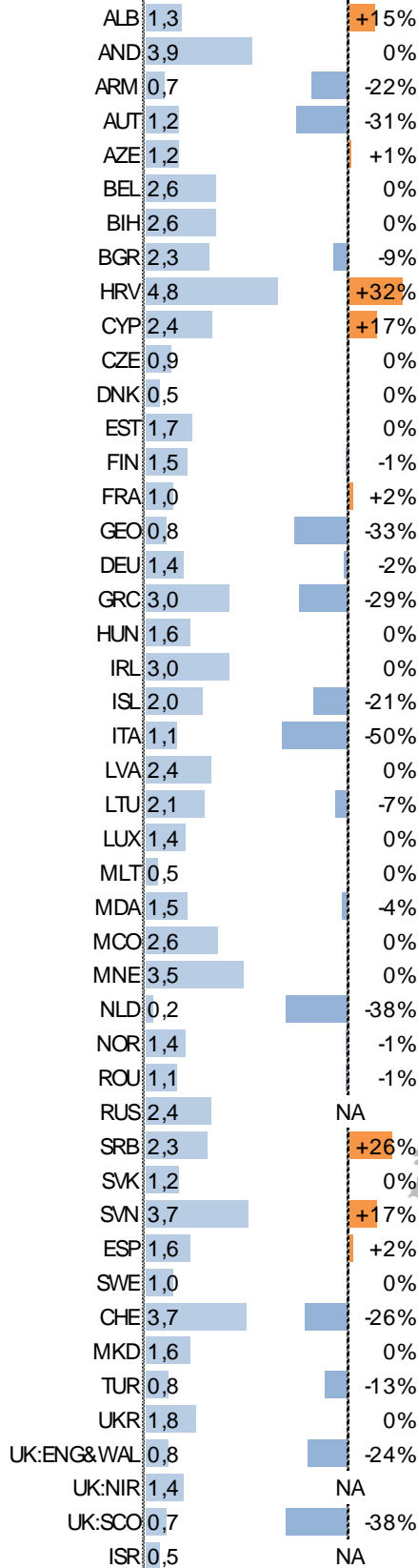
4. SUDOVI I KORISNICI

Organizacija sistema sudova

Broj svih sudova (geografskih lokacija) na 100 000 stanovnika u 2014. godini
i varijacije između 2010. i 2014. godine

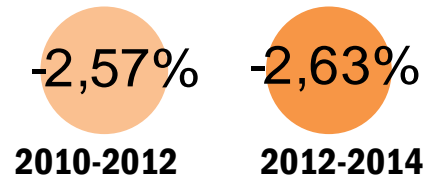
► Tabele 4.1b i 4.7

Prosjek 1,8
Meidjana 1,4

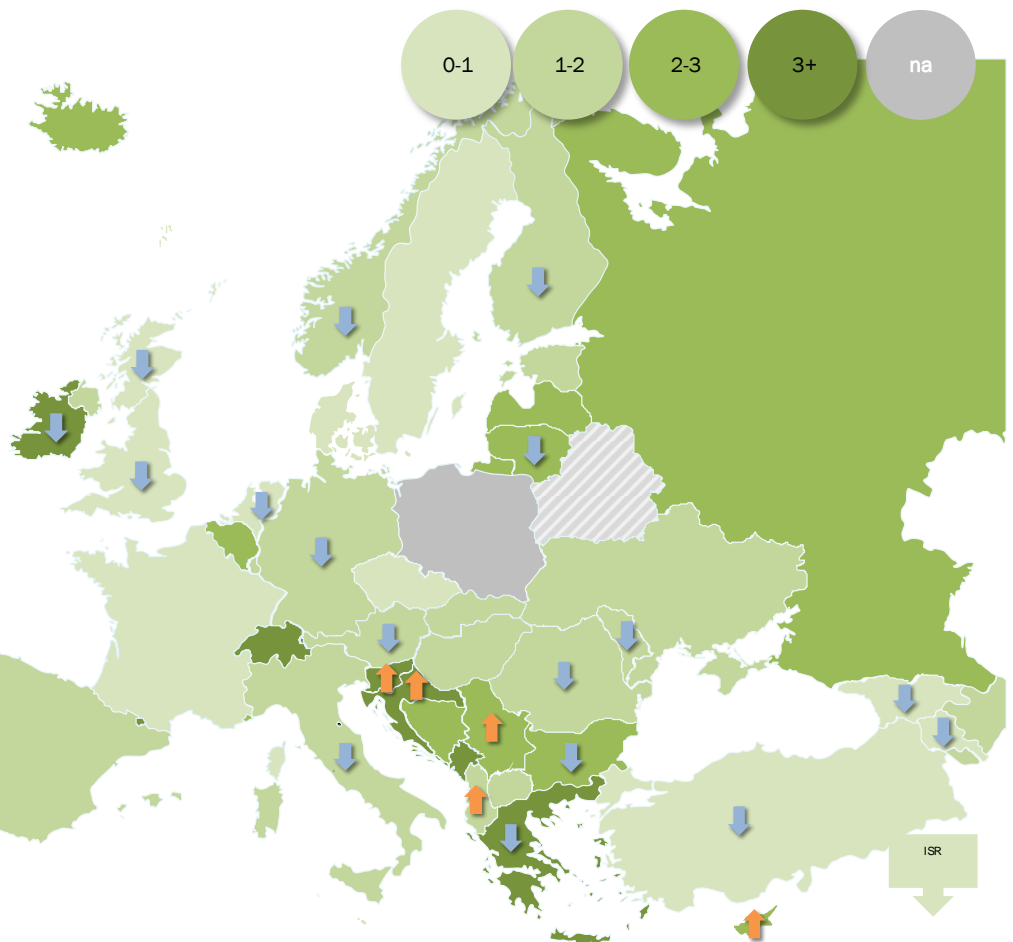
Kretanje evropskog prosjeka svih sudova (geografskih lokacija)

► Tabela 4.7

Broj svih sudova (geografskih lokacija) na 100 000 stanovnika u 2014.

► Tabele 4.1b i 4.7

↑ Povećanje broja sudova (geografskih lokacija) između 2010-2014 (+15% i više)

↓ Smanjenje broja sudova (geografskih lokacija) između 2010-2014 (-15% i više)

4. SUDOVI I KORISNICI

Organizacija sistema sudova

Pristup sudovima je ključni element temeljnog načela o pristupu pravdi. Stoga, vrijedi ispitati kako je sistem sudova organizovan na teritoriji predmetnih država odnosno entiteta, a zatim i kako stranke ostvaruju fizički pristup sudu.

Teritorijalna organizacija sudova uveliko varira među 48 država odnosno posmatranih entiteta. S obzirom na razlike među sistemima, od kojih neki imaju i značajan broj specijaliziranih sudova (pogledati izvještaj radi detaljne analize), ova konkretna analiza je zasnovana na ukupnom broju sudova kako bi se naglasila gustoća sistema sudova.

Navedeno se može tumačiti u odnosu na broj sudskih zgrada na određenoj teritoriji i u odnosu na veličinu sudova. Neke države su odabrale da koncentrišu svoj sudski sistem i zadrže manji broj velikih sudova, dok su druge odabrale veći broj manjih sudova širom svoje teritorije. Kako bi se cijenio ovaj fenomen, predloženo je da se razmotri prije svega, ispod, ukupan broj geografskih lokacija sudova naspram broja prvostepenih sudova koji se smatraju pravnim licima (pri čemu se podrazumijeva da broj žalbenih sudova i vrhovnih sudova, koji su obuhvaćeni u podacima ispod, nema značajan uticaj na omjer, uz izuzetak malih država sa manjim brojem prvostepenih sudova). Uočen je sljedeći fenomen:

- koncentracija sudova (pravnih lica) na istoj lokaciji (na primjer u **Austriji, Francuskoj, Ruskoj Federaciji**),
- razdvajanje istog suda (pravnog lica) na više lokacija (na primjer u **Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Estoniji, Finskoj, Latviji, Švicarskoj**); ovaj fenomen je od naročitog značaja u **Irskoj**, gdje postoje samo 4 prvostepena suda koja djeluju na više od 90 lokacija.

Generalno govoreći, evropski trend se kreće prema smanjenju broja sudova, te shodno tome povećanju veličine sudova, uključujući više sudija, kao i veću specijalizaciju sudskog sistema. U mnogim državama odnosno entitetima organizacija sudova je stara. Ako se u obzir uzmu demografski trendovi, nova tehnička sredstva prevoza i komunikacije korisnika sudova, te povećana specijalizacija sudija, mnoge države su u posljednje vrijeme uspostavile, ili razmišljaju o daljoj podjeli nadležnosti radi unapređenja efikasnosti pravosuđa (28 država ili entiteta su naveli da predviđaju promjene u organizaciji suda), stvarajući pri tome ekonomije razmjera. Ove reforme pravosudnog sistema su često usmjerene na bolje upravljanje imovinom na način da se grupišu nadležnosti i osoblje iz više manjih sudova premjesti na jedno mjesto. **Takve reforme nisu uvijek dovele do očekivanih ušteda**, niti su provedene uz potpune konsultacije sa uposlenicima sudova. One predstavljaju pravi izazov u pogledu rasporeda sudova na teritoriji i jednakog pristupa pravdi za korisnike sudova, pa čak i u pogledu redefinisanja ovlasti i nadležnosti među različitim sudovima.

Jedna trećina država odnosno entiteta je pokrenula koncentraciju svoga sistema sudova i smanjila broj sudova u periodu od 2010. do 2014. godine, a neke od njih i značajno: **Turska** (- 13 %), **Irsk**a (- 21 %), **Armenija** (- 22 %), **Velika Britanija-Engleska i Vels** (- 24 %), **Grčka** (- 29 %), **Austrija** (- 31 %), **Gruzija** (- 33 %), **Holandija** (- 38 %), **Velika Britanija-Škotska** (- 38 %), **Italija** je izvršila smanjenje od 50%. **Poljska** i **Švicarska** se mogu dodati ovome spisku, premda broj geografskih lokacija, što je ovdje uzeto za analizu, nije dostupan; ali u suštini broj prvostepenih sudova (pravnih lica) je smanjen za 21% odnosno 35% u ove dvije države u istom periodu. Takođe se može primijetiti da je i **Belgija** smanjila broj sudova (pravnih lica), ali je zadržala isti broj lokacija. Neke od ovih država su odlučile da poprate opšte smanjenje broja sudova većom specijalizacijom sudskog sistema (**Austrija, Italija**).

4.2 Primjena informacionih tehnologija u evropskim sudovima

U nastojanju da obezbijede bolji pristup pravdi, olakšaju procedure u svim oblastima prava (građansko, krivično i upravno), te bližu saradnju među pravosudnim i upravnim organima u različitim zemljama, veliki broj država članica Savjeta Evrope su već više od deset godina odlučne u svojim nastojanjima da razviju informacionu tehnologiju (IT) za sudove (poznatu pod raznim nazivima e-Pravda, e-sudovi, cyber-pravda, elektronska pravda, itd.). Njihova namjera se odražava u njihovoj posvećenosti, u različitim obimima, razvoju IT-a u sudovima i javnim tužilaštvima radi unapređenja efikasnosti svojih pravosudnih sistema.

CEPEJ je izvršio detaljnu procjenu korištenja IT u pravosudnim sistemima država članica Savjeta Evrope u okviru CEPEJ-ovog kruga za 2014-2016³ uz pomoć detaljnijeg upitnika.

Cilj nije bio samo da se sačini inventar razvijenih IT alata i aplikacija u sudovima i tužilaštvima nego da se izvrši i prva analiza njihovog uticaja na efikasnost i kvalitet pravosuđa.

³ CEPEJ-ova studija br. 24 (CEPEJ(2016)2), "Primjena informacione tehnologije u evropskim sudovima" - dostupna na <http://www.coe.int/cepej>

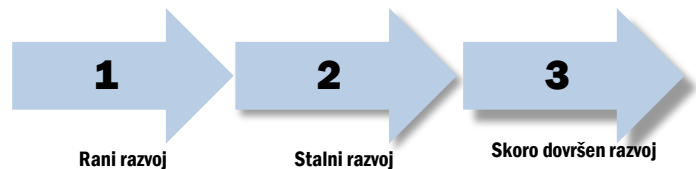
Primjena informacijskih tehnologija u evropskim sudovima

Nivo razvoja informacijskih tehnologija (IT) u sudovima 2014.

► Dio 2.1, CEPEJ-ova studija br. 24

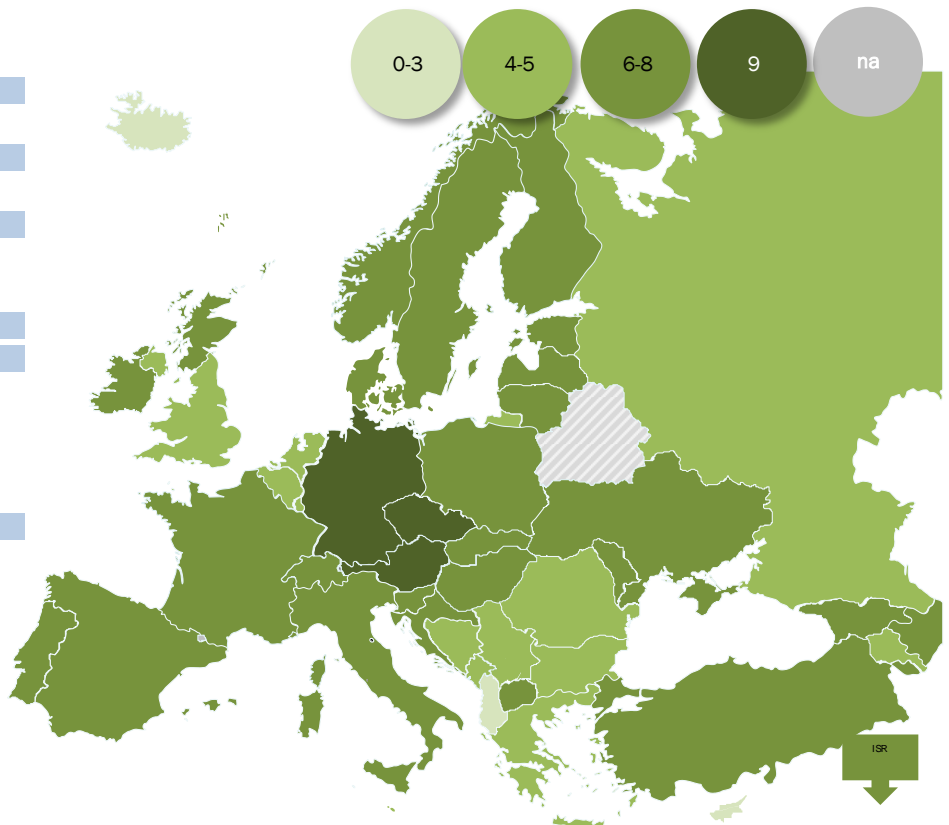
	Oprema	Pravni okvir	Upravljanje
ALB	1	1	1
ARM	2	1	1
AUT	3	3	3
AZE	2	2	2
BEL	2	1	1
BIH	2	1	2
BGR	2	1	1
HRV	2	2	2
CYP	1	1	1
CZE	3	3	3
DNK	2	2	2
EST	3	3	2
FIN	3	3	2
FRA	2	2	3
GEO	2	2	2
DEU	3	3	3
GRC	2	2	1
HUN	3	2	3
ISL	1	1	1
IRL	2	2	2
ITA	2	2	3
LVA	3	2	3
LTU	2	2	2
LUX	2	1	2
MLT	2	1	2
MDA	2	2	2
MCO	2	2	3
MNE	2	1	2
NLD	2	1	2
NOR	2	2	2
POL	2	2	2
PRT	2	2	2
ROU	2	2	1
RUS	2	1	2
SRB	1	1	2
SVK	2	2	2
SVN	3	2	3
ESP	3	3	2
SWE	2	2	3
CHE	2	3	2
MKD	2	3	3
TUR	3	2	3
UKR	2	2	2
UK:ENG&WAL	2	1	2
UK:NIR	2	1	2
UK:SCO	2	1	3
ISR	3	2	3

Indeksi koji se koriste za ocjenu IT-a

Zbir IT indeksa po svim oblastima u 2014.

► Dio 1.2, CEPEJ-ova studija br. 24

Primjena informacijskih tehnologija u evropskim sudovima

Analiza stepena razvoja IT je dovela do potvrde trenda koji je naglašen u prethodnim izvještajima: većina država je uložila značajna sredstva u IT za potrebe rada svojih sudova.

Međutim, sredstva za direktnu pomoć sudijama, tužiocima, saradnicima i alati za upravljanje sudom su mnogo razvijeniji od alata za elektronsku komunikaciju sa profesionalcima i korisnicima sudova.

Uglavnom se stiče dojam da su države ulagale jednako u građansku, privrednu, krivičnu i druge oblasti. Slično tome, čini se da nikakav prioritet nije dat razvoju IT alata za unapređenje kvalitete pravosuđa (interno, vezano za rad suda i eksterno, vezano za odnos sa klijentima i profesionalcima) u poređenju sa onima koji povećavaju efikasnost.

Ovaj preliminarni nalaz je omogućio uočavanje drugih trendova po pitanju uticaja koji IT ima sa stanovišta efikasnosti i kvalitete.

Pa tako, **nivo finansijskog ulaganja u oblasti IT se ne čini poveznim sa stvarnim nivoom razvoja.** Stiče se dojam da su neke države uložile mnogo, a osigurale skroman nivo opreme, dok su suprotno tome, druge zemlje uz kontrolisanu potrošnju postigle relativno visok nivo opreme. Ovo opažanje se naravno mora ublažiti činjenicom da ova studija nije mogla izmjeriti vremenski tačan odnos između trendova ulaganja (često višegodišnji) i realno ostvarenih rezultata, kao i vanjska ulaganja, što je možda doprinijelo kompjuterizaciji (finansijska i materijalna, kao rezultat, na primjer programa EU).

Dalje, čini se da se **visok nivo razvoja IT alata ne može sistematski povezati sa visokim nivoom rezultata rada suda.** Istina je da tehnološki najnaprednije države nemaju uvijek najbolje pokazatelje efikasnosti. Razlozi za bolje (ili lošije) rezultate se zapravo mogu naći u kombinaciji nekoliko faktora kao što su raspoloživi resursi, ali i metode za procjenu rezultata sudova, te korištenje IT kao alata za unapređenje, a ne kao krajnjeg cilja).

Konačno, krajnji učinak među korisnicima se nije mogao izmjeriti u ovom izvještaju, ali se može zaključiti iz prosjeka evropskog razvojnog indeksa za elektronske komunikacije (sa ocjenom 5,9 od 10) da je u mnogim državama potrebno i dalje ulagati u ovo područje. Upotreba interneta kako bi se strankama omogućilo ne samo da dođu do informacije, nego i da postupke vode *online*, prate svoj predmet ili pribave izvod, su mogućnosti koje doprinose ne samo približavanju pravosuđa javnosti nego i stvaranju visokog nivoa povjerenja u sistem.

Države članice treba ohrabriti da nastave investirati u ovu oblast, oslanjajući se posebno na dobre prakse koje su provedene u nekim od njih kao što su **Austrija, Češka i Njemačka.** Smjernice u oblasti informatizacije rada pravosuđa (*The Guidelines to Cyberjustice*) koje je izradila Radna grupa CEPEJ-a za kvalitet pravosuđa (CEPEJ-GT-QUAL) i koje će biti objavljene do kraja 2016. godine, će takođe podržati politiku reorganizacije pravosuđa u oblasti informacijskih tehnologija.

4.3 Informacije za korisnike sudova

Omogućiti tačne i potpune informacije je ključno za osiguranje efektivnog pristupa pravdi. Danas je veoma lako dobiti informacije o zakonima, procedurama, formularima, dokumentima i sudovima sa zvaničnih web stranica.

Sve države odnosno entiteti su uspostavili web stranice u okviru svojih ministarstava pravde, parlamenata, službenog glasnika, i sl. na kojima objavljuju domaće zakone i sudsku praksu. Takve web stranice, na kojima se nalazi sudska praksa viših sudova, često koriste praktičari.

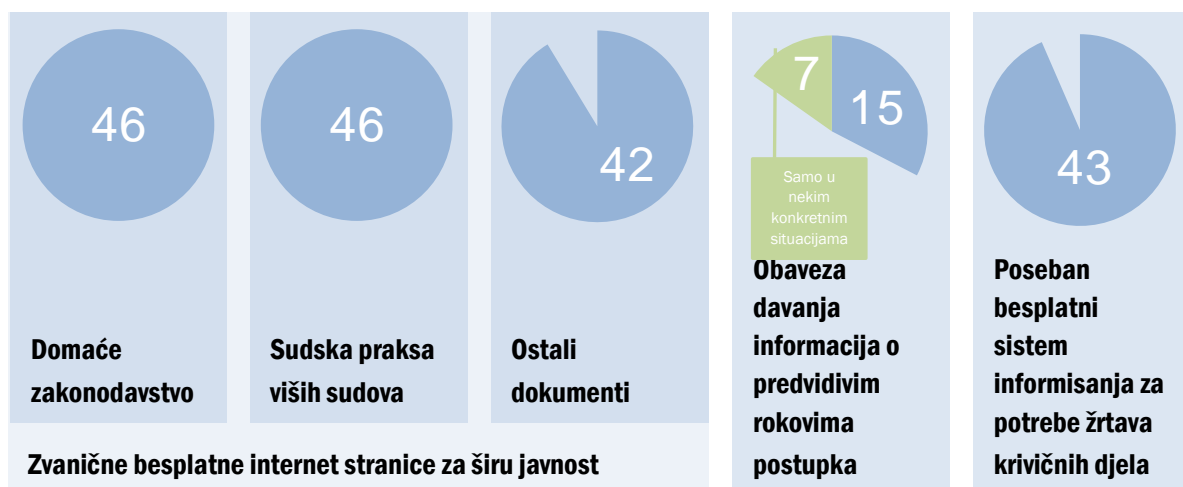
Korisnici sudova koji traže praktične informacije o svojim pravima ili o sudu će bolje iskoristiti konkretne web stranice relevantnih sudova ili one koje za njihove potrebe kreira ministarstvo pravde. Mnoge države ili entiteti su naveli da te stranice sadrže formulare, koje korisnici mogu preuzeti kako bi ostvarili svoja prava (**Bugarska, Estonija, Finska, Grčka, Mađarska, Litvanija i Portugal**), zahtjeve koji se odnose npr. na pravnu pomoć (**Finska**) ili pribavljanje potvrda (**Srbija**). Takve "praktične" web stranice su u razvoju u Evropi.

Važno je ne samo omogućiti opšte informacije o pravima i postupcima putem web stranice, nego i omogućiti korisnicima sudova podatke u skladu sa njihovim očekivanjima u pogledu **predvidljivosti postupaka**, tj. očekivanog trajanja sudskog postupka. Takve konkretne informacije, osigurane u interesu korisnika, a koje se još uvijek ne pružaju širom Evrope, mogu samo dati države koje su uspostavile efikasan sistem upravljanja predmetima unutar svojih jurisdikcija.

Kada je riječ o oštećenim, gotovo sve predmetne države i entiteti, izuzev **Andore, Armenije i Crne Gore**, su uspostavile besplatne informacione sisteme. Sve veća briga koju pravosuđe u Evropi posvećuje oštećenima se može primijetiti i u ovoj oblasti.

Obaveza pružanja informacija korisnicima sudova (broj država)

► Prikaz 4.11

4.4 Sistemi za naknadu štete

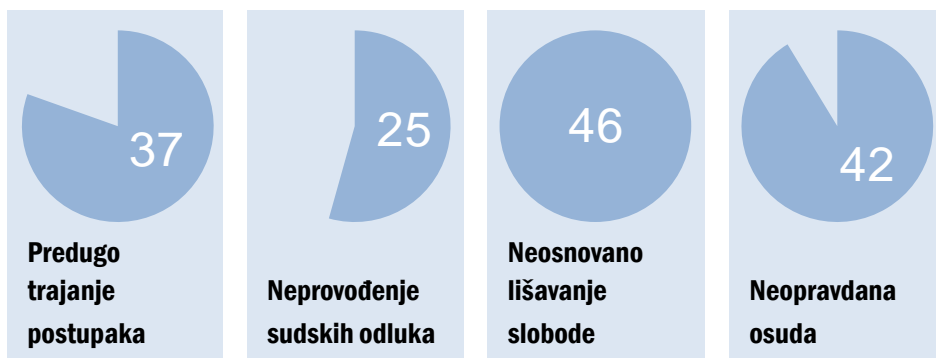
Sve predmetne države i entiteti su uspostavile konkretne sisteme koji omogućavaju korisnicima sudova odštetu u slučaju kada su oštećeni usljed nekog poremećaja u radu sudskog sistema.

Kada je riječ o krivičnom pravu, u gotovo svim državama je moguće ostvariti odštetu zbog protivpravnog lišenja slobode i protivpravnog pritvora.

Predugo trajanje sudskih postupaka, što je i dalje glavni osnov koji aplikanti navode u skladu sa članom 6. EKLJP pred Evropskim sudom za ljudska prava, je predmet odštete u velikoj većini država ili entiteta (37). Drugi najčešći osnov na koji se pozivaju aplikanti u vezi sa članom 6. EKLJP je neprovođenje odluka domaćih sudova; te ova greška može biti osnov za odštetu u polovini država i entiteta (25).

Sistemi za naknadu štete (broj država)

► Prikaz 4.12

5. EFIKASNOST

Efikasnost i kvalitet rada sudova i javnih tužilaštva

Efikasnost sudova ima ključnu ulogu u osiguravanju vladavine prava, tako što osigurava odgovornost svih osoba, institucija i organa, kako javnih tako i privatnih, uključujući i državu i garantuje blagovremene, pravedne i pravične pravne lijekove. To omogućava dobro upravljanje i pomaže u borbi protiv korupcije i izgradnji povjerenja u institucije. Efikasan sudski sistem je osnovni element okruženja koje omogućava pojedincima da se razvijaju kroz djelotvorno ostvarivanje svojih ekonomskih i socijalnih prava, i koje promoviše ulaganje i potiče poslovanje.

Ovaj pregled pruža osnovne činjenice i podatke o radu sudova u 47 država odnosno entiteta. Svim analiziranim pravosudnim sistemima se pristupa jednako bez namjere da se promoviše bilo koji konkretan sistem. Pristup se međutim temelji na tome da je osiguranje temeljnog načela pravičnog suđenja u razumnom roku (član 6. EKLJP) ključni element za nesmetan rad sudova. Shodno tome, polazi se od premise da bez obzira na model domaćeg pravosudnog sistema ili pravne tradicije na kojoj se temelji, trajanje postupka, broj neriješenih predmeta i kapacitet sudova za rješavanje predmeta – iako nisu jedini – osnovni su parametri efikasnog pravosudnog sistema.

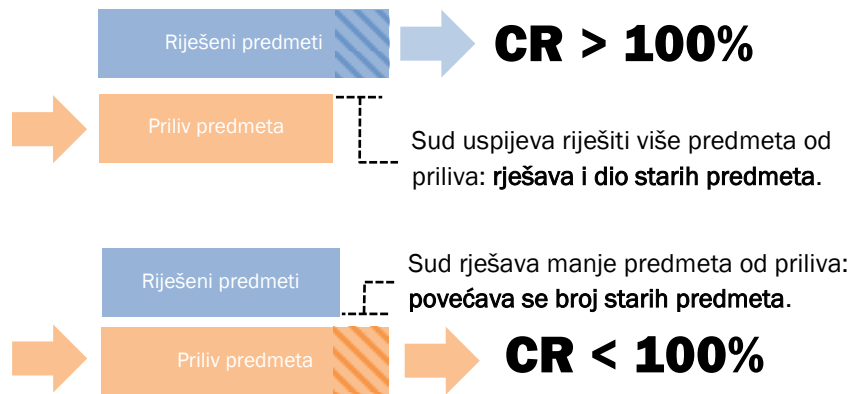
Podaci koju su ovdje analizirani se primarno odnose na sudove prvog stepena. Rad sudova se ocjenjuje u kontekstu pojedinačnih sektora pravosuđa, t.j. krivičnih, građanskih (uglavnom parnični i privredni) i **upravnih predmeta**.

Informacije su prikupljane u vezi sa dvije opšte kategorije: "svi predmeti osim krivičnih" i "krivični predmeti", te jedan broj podkategorija unutar svake od ovih grupa.

Kod mjerenja su se javile određene poteškoće vezane za razlike među zemljama u pogledu definicije i kategorizacije konkretnih grupa predmeta. Razlikovni kriteriji koje je CEPEJ koristio pri evaluaciji omogućili su razdvajanje kategorija i olakšali kategorizaciju unutar svakog sistema. Ipak, podaci prikupljeni od država i entiteta ukazuju na značajne razlike u načinu na koji su različite vrste predmeta sabrane unutar kategorija CEPEJ-ovog upitnika; navedene su takođe i razlike unutar jednog državnog sistema tokom određenog vremenskog perioda. Kao posljedica toga, **uporedivost podataka među državama i entitetima, te tumačenje odstupanja tokom jednog vremenskog perioda posmatra se u bliskoj vezi sa komentarima koje države i entiteti dostavljaju u vezi sa specifičnostima svakog pravosudnog sistema koje važe i za građanski i krivični sektor.**

Stopa rješavanja (eng. *Clearance Rate - CR*)

Stopa rješavanja je jednostavni omjer, koji se dobije kada se podijeli broj riješenih predmeta sa brojem primljenih predmeta, izraženo kao postotak:

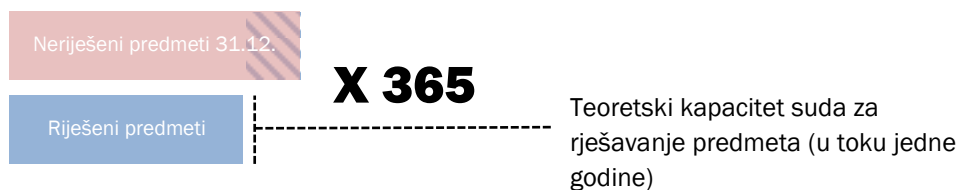

U suštini, stopa rješavanja pokazuje kako se sud odnosno sudski sistem nosi sa prilivom predmeta. Ova stopa omogućava poređenje čak i kada parametri predmeta koji se posmatraju iz različitih zemalja nisu identični u svakom pogledu.

Vrijeme rješavanja (eng. *Disposition Time - DT*)

Ovaj indikator se koristi za poređenje ukupnog broja neriješenih predmeta na kraju posmatranog perioda sa brojem riješenih predmeta u istom periodu, te se taj omjer pretvara u broj dana. Indikator mjeri teoretsko vrijeme koje je potrebno da se neriješeni predmet pred sudom riješi u skladu sa trenutnom dinamikom rada sudova u toj zemlji.

Vrijeme rješavanja se dobije kada se podijeli broj neriješenih predmeta na kraju posmatranog perioda sa brojem riješenih predmeta u istom periodu pomnoženo sa 365 (dana u godini):

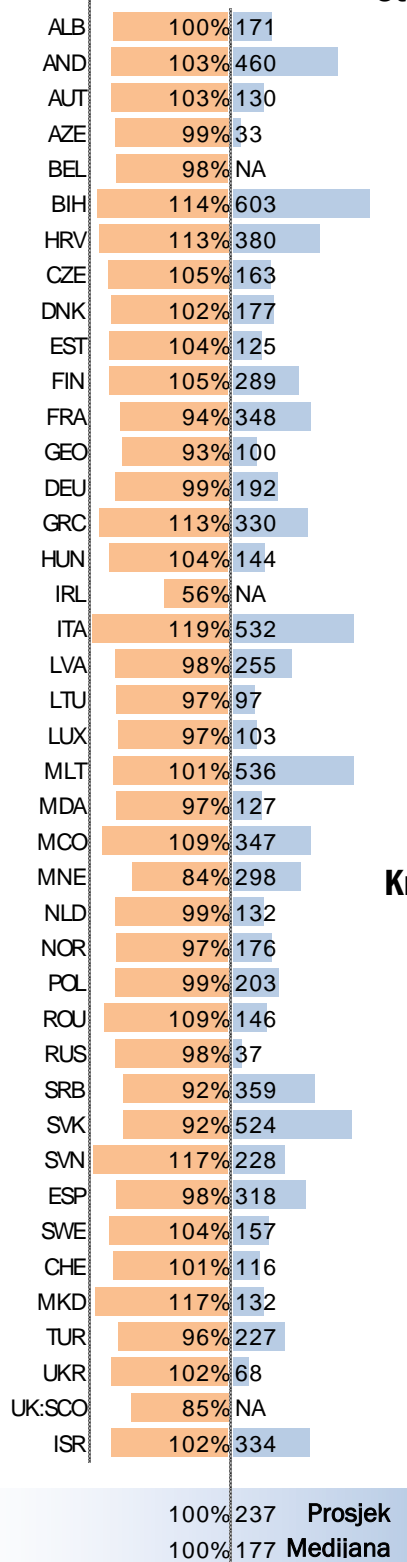

Međutim, potrebno je napomenuti kako ovaj indikator nije procjena prosječnog vremena koje je potrebno da se predmet riješi, nego teoretski prosjek trajanja predmeta unutar jednog sistema. Na primjer, ako omjer ukazuje na to da će dva predmeta biti riješena za 90 dana, jedan predmet može biti riješen za 10 dana, a drugi za 90. Indikator ne upućuje na mješovitost, koncentraciju niti meritum predmeta. Za sagledavanje tih detalja i potpunu analizu su potrebni podaci o stvarnom trajanju predmeta na nivou pojedinačnih predmeta iz funkcionalnih IT sistema. U međuvremenu, ova formula može omogućiti vrijedne informacije za procjenu maksimalnog trajanja postupka.

5. EFIKASNOST Građanski i privredni predmeti

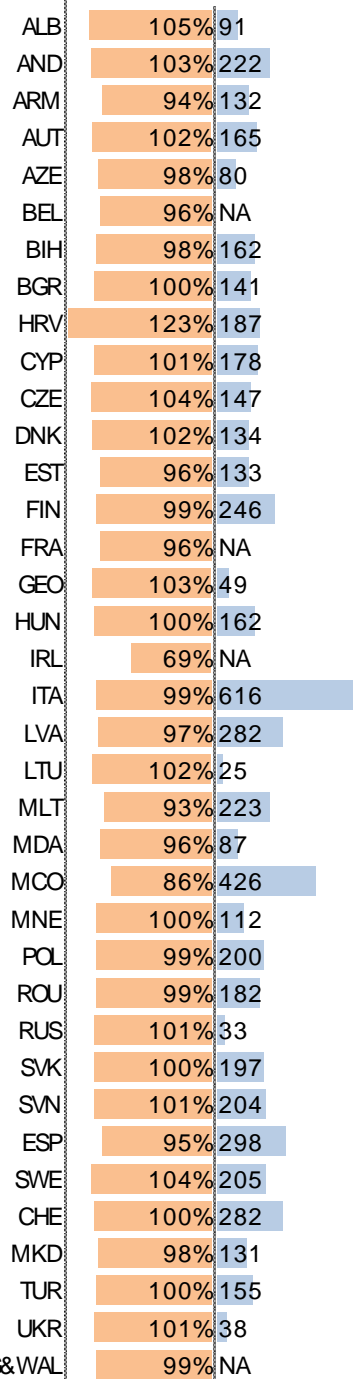
Stopa rješavanja (u %) i vrijeme rješavanja (u danima) građanskih i privrednih predmeta u 2014. godini

► Tabele 5.6 i 5.7

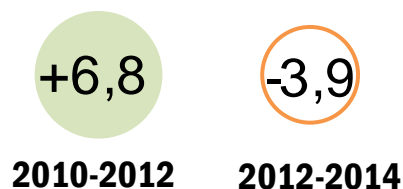
Stopa rješavanja (u %) i vrijeme rješavanja (u danima) brakorazvodnih parnica u 2014. godini

► Prikaz 5.10

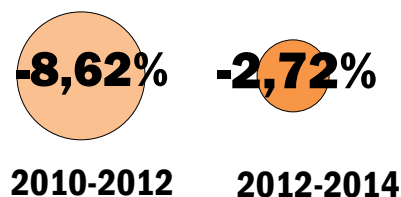
Kretanje evropskog prosjeka stope rješavanja građanskih i privrednih predmeta (procentni poeni)

► Tabela 5.6

Kretanje evropskog prosjeka vremena rješavanja građanskih i privrednih predmeta

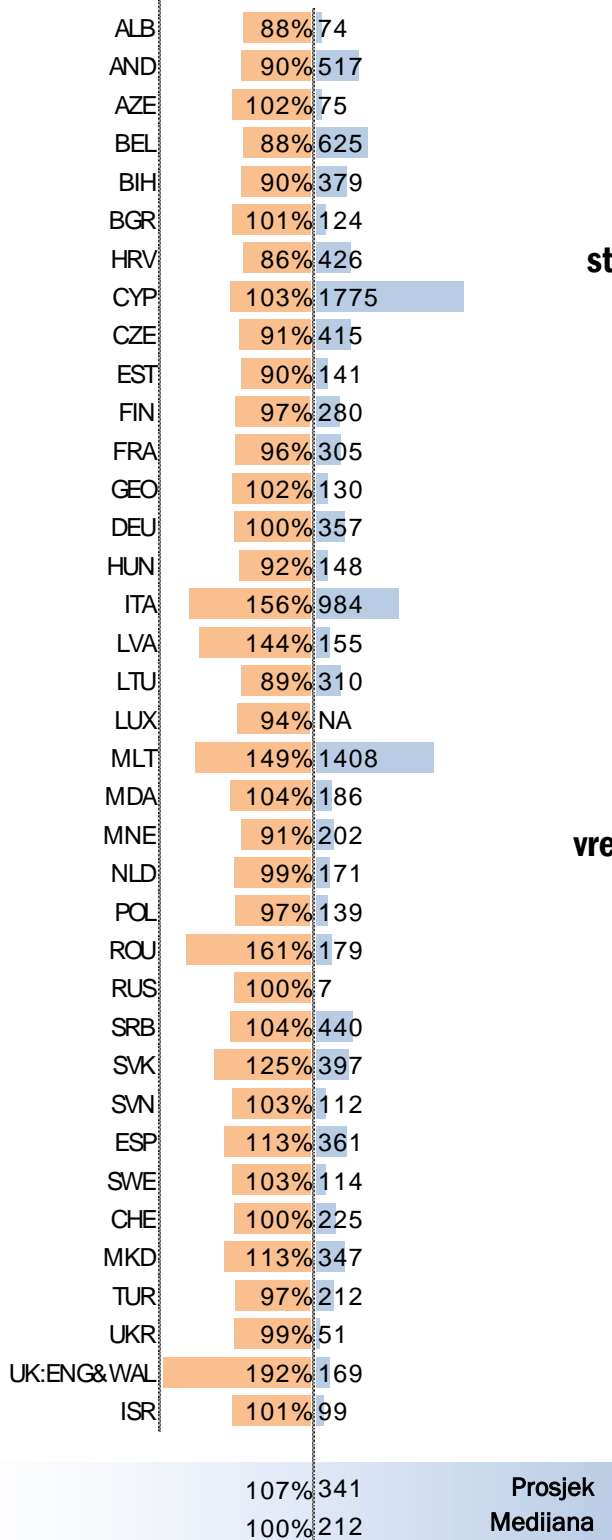
► Tabela 5.7

Prosjek 99% 180
Medijana 100% 162

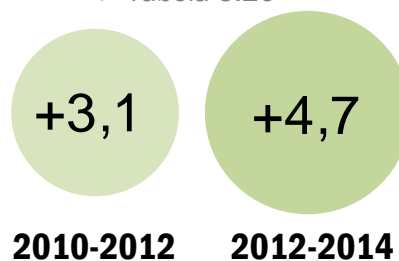
Stopa rješavanja (u %) i vrijeme rješavanja (u danima) upravnih predmeta u 2014. godini

► Tabele 5.20 i 5.21

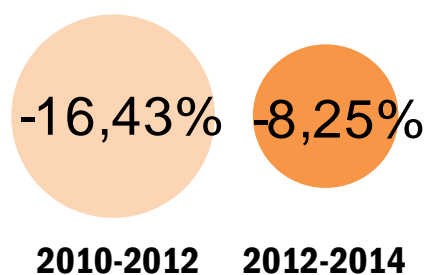
Kretanje evropskog prosjeka stope rješavanja upravnih predmeta (procentni poeni)

► Tabela 5.20

Kretanje evropskog prosjeka vremena rješavanja upravnih predmeta

► Tabela 5.21

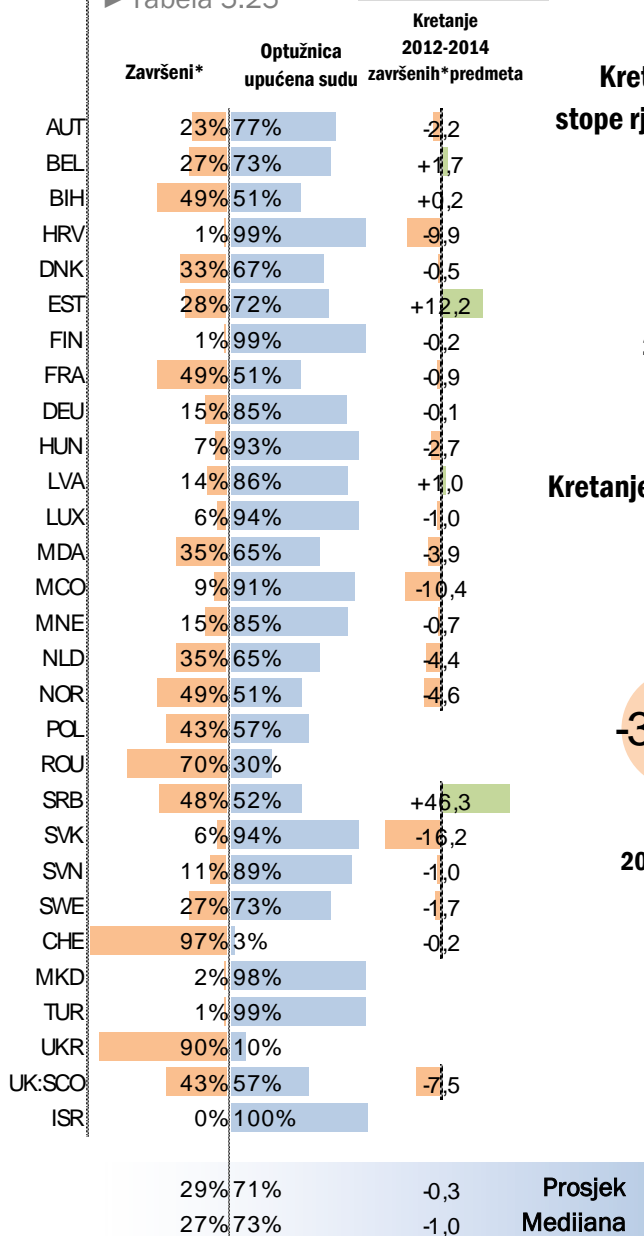
5. EFIKASNOST Krivični predmeti

Stopa rješavanja (u %) i vrijeme rješavanja (u danima) krivični predmeti u 2014. godini

Predmeti na kojima su radili javni tužioc u 2014.

► Tabela 5.25

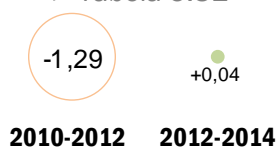
*Predmeti okončani kaznom ili drugom mjerom koju su izrekli ili o njoj pregovarali javni tužioc

► Tabele 5.31 i 5.32

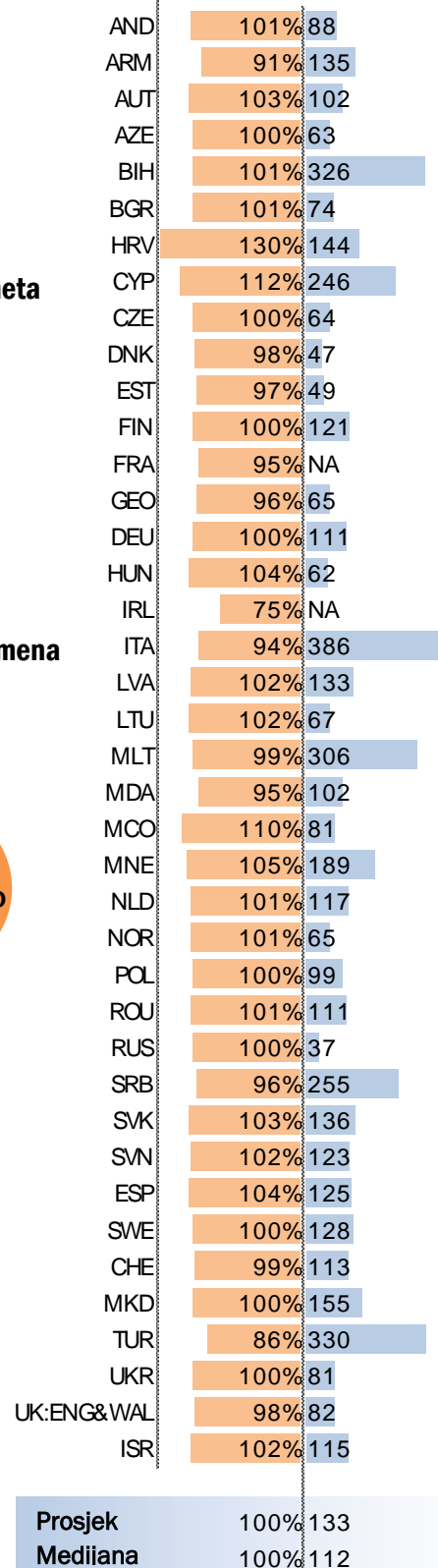
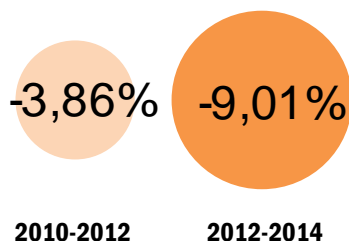
Kretanje evropskog prosjeka stope rješavanja krivičnih predmeta (procentnih poena)

► Tabela 5.31

Kretanje evropskog prosjeka vremena rješavanja za krivične predmete

► Tabela 5.32

Države nastavljaju ulagati napore u cilju detaljnijeg razumijevanja aktivnosti svojih sudova, kada je riječ o poštivanju temeljnih načela zaštićenih EKLJP i u smislu upravljanja protokom predmeta i dužine postupaka.

Evaluacija za 2016. godinu naglašava oštar rast broja novih krivičnih predmeta, dok je kategorija "nekrivičnih predmeta" blago smanjena (- 2 %). Evaluacija je takođe ukazala na opšti pozitivan trend kada je riječ o sposobnosti evropskih sudova da ovladaju prilivom predmeta, dugoročno. Ovo je bio konstantan trend u sektoru građanskog i upravnog prava od 2010. godine, a od 2012. godine i u krivičnom sektoru. Ovakav razvoj situacije je posebno značajan ako se posmatra u svjetlu relevantnog povećanja broja novih predmeta, u poređenju sa evaluacijom CEPEJ-a iz 2012. godine, konkretnije, u krivičnom sektoru (za 42 %) i u poređenju sa parničnim i privrednim predmetima (do 7 %).

U odnosu na prethodne evaluacije, podaci za evaluaciju efikasnosti sudova za 2014. godinu u **sektoru građanskog prava** (uglavnom parnični i privredni predmeti) pokazuje sljedeće:

- došlo je do prekida trenda rasta stope rješavanja parničnih i privrednih predmeta koji se zaprimaju i rješavaju na prvom stepenu; prosječna vrijednost stope rješavanja od 100% u 2014. godini za parnične i privredne predmete znači da su države uspjele da ovladaju prilivom predmeta u ovim vrstama predmeta, ali generalno gledajući nisu uspjele da ostvare napredak u smanjenju zaostatka;
- Vrijeme rješavanja parničnih i privrednih predmeta (u prosjeku 237 dana u 2014. godini) se blago popravilo od 2010. godine;
- po pitanju neriješenih predmeta, došlo je do blagog, ali konstantnog povećanja broja neriješenih parničnih i privrednih predmeta od 2010. godine; međutim kod većeg broja država uočen je napredak.

Podaci korišteni za evaluaciju 2014. godine, u pogledu efikasnosti sudova u **sektoru upravnog prava potvrđuju sljedeće:**

- Stopa rješavanja upravnih predmeta na prvom stepenu se konstantno popravlja; prosječna vrijednost je rasla od 99 % u 2010. godini do 107% u 2014. godini;
- Vrijeme rješavanja upravnih predmeta (u prosjeku 341 dana u 2014. godini) se prilično popravilo od 2010. godine;
- U skladu sa pozitivnim trendovima u vezi sa stopom rješavanja i vremena rješavanja, došlo je do opšteg smanjenja **broja neriješenih predmeta, za gotovo 42 %**.

Podaci korišteni za evaluaciju 2014. godine, u pogledu efikasnosti sudova u **sektoru krivičnog pravosuđa** pokazuju sljedeće:

5. EFIKASNOST

Trendovi i zaključci

- U velikoj većini država, javni tužioci su riješili manji broj predmeta u odnosu na broj primljenih; suprotno tome, prosječna stopa rješavanja krivičnih predmeta pred sudovima je približno 100%, što znači da sudovi mogu savladati, na manje ili više zadovoljavajući način, priliv predmeta u toku godine; međutim, stopa rješavanja je veća za kompleksnije predmete koji obuhvataju teža djela (103 %) u poređenju sa prekršajnim predmetima (97 %);
- za razliku od parničnih i privrednih predmeta, podaci o krivičnim predmetima ukazuju da u posljednjih 6 mjeseci nije bilo nikakvih promjena u pogledu stope rješavanja, koja je zadržala stabilnost od 100 %;
- u prosjeku, stopa rješavanja krivičnih predmeta u Evropi je progresivno rasla u proteklim godinama; i očekivano je veća za teška djela (195 dana) u poređenju sa prekršajima (133 dana);
- kvalitet novih i starih predmeta se smanjio u periodu između 2010. i 2012. godine, ali se znatno povećao u periodu između 2012. i 2014. godine.

Podaci za **konkretne kategorije predmeta** daju dublji uvid u trajanje postupaka po određenim ključnim područjima u svim sektorima pravosuđa (porodično, radno, privredno i krivično), te odražava bolje funkcionisanje sistema pravosuđa u konkretnim kontekstima. Međutim, čini se da je ukupan učinak država u tim predmetima manje pozitivan u poređenju sa širim kategorijama građanskih i krivičnih predmeta, ali ograničena dostupnost podataka znači da se mora biti donekle oprezan pri donošenju zaključaka. Podaci pokazuju na sljedeće:

- u periodu između 2010. i 2014. godine prosječna stopa rješavanja **brakorazvodnih parnica** se smanjila, te sada iznosi nešto ispod 100 %, unatoč pozitivnom rastu u 2012. godini. Negativan trend u periodu od 2010. do 2014. godine se takođe uočava po pitanju kretanja prosječne stope rješavanja za ovu kategoriju predmeta, ali se situacija popravila u odnosu na evaluaciju za 2012. godinu.
- **Predmeti otkaza ugovora o radu** predstavljaju jedinu kategoriju, među tri konkretne kategorije građanskih predmeta analiziranih u ovom izvještaju, koji su zabilježili pozitivnu stopu rješavanja u 2014. godini; oni takođe bilježe i najvišu stopu žalbi među tri konkretne kategorije građanskih predmeta koji su analizirani;
- Evaluacija za 2014. godinu potvrđuje rezultate prethodne evaluacije, i to konkretno da evropske države imaju najznačajnije poteškoće u upravljanju brojem **stečajnih predmeta**; trend vremena rješavanja stečajnih predmeta je takođe zabrinjavajući;
- Države pokazuju bolje rezultate u radu na **predmetima pljački** nego **predmetima ubistava** u smislu njihove sposobnosti da ovladaju prilivom (npr. stopa rješavanja).

Na širem planu, za evaluacijski krug 2014-2016 predlažu se sljedeći pravci djelovanja u cilju razumijevanja i unapređenja efikasnosti suda:

1. **Ekonomska recesija je zasigurno bila jedan od vodećih razloga za povećanje broja novih predmeta i produženo trajanje postupaka u nekim slučajevima.** To se već odrazilo na sastav protoka predmeta i potaklo je važne zakonodavne reforme u većem broju slučajeva radi prilagođavanja promjenama. Uticaj promjena ekonomske situacije bi se ubuduće trebao pomno pratiti.
2. **Ekonomska recesija je takođe imala uticaja na resurse sudova i dostupnost pravne pomoći za korisnike sudova.** Variranje u broju novih predmeta se takođe treba posmatrati u svjetlu te situacije.
3. **Kako bi se poboljšali ažurnost i efikasnost, sve se više razvijaju i primjenjuju online procedure za obradu određenih kategorija potraživanja u različitim državama Evrope.** Ovo je trend koji se treba pažljivo nadgledati u narednim godinama.
4. **Dostupnost razvrstanih podataka je ključna za bolje razumijevanje efektivnosti sudova i razloga za variranje tokom vremena.** Važne promjene u domaćim statističkim metodologijama, koje imaju za cilj da usklade domaće sisteme sa metodologijom CEPEJ-a, su već u toku. CEPEJ pozdravlja i promoviše te napore kao neprocjenjiv alat za prikupljanje komparativnih podataka potrebnih za unapređenje rada sudova.